

OOST EN WEST

Officieel Orgaan der Koninklijke Vereniging „Oost en West”
Uitgave Schefferdrukkerij, Dordrecht, Wijnstraat 47, Tel. 5700

CONTRIBUTIE:
Leden: minimum f 6.— per jaar
Donateurs: minimum f 10.— p. j.

ADRES DER REDACTIE:
Dr. Kuyperstraat 5, Den Haag;
tel. redactie: 115936; giro 14574

Toespraak van de Voorzitter

Ter vergadering van het Hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging „Oost en West” heeft de algemeen voorzitter, de heer Ch. J. I. M. Welter de volgende rede uitgesproken:

De toekomst ten aanzien van Indië is zo vol onzekerheden, dat niet gezegd kan worden, welke richting de zaken zullen nemen. Het ligt niet in de bedoeling om hier een politieke beschouwing te geven, dit past niet in het kader onzer vereniging. Immers, de doelstelling van „Oost en West” is volgens art. 3 van haar statuten: „De betrekkingen van het rijk in Europa met de gewesten overzee te ontwikkelen en te versterken” en daartoe behoort ongetwijfeld een versterking van de culturele banden en verhoudingen tussen Nederland en Indië. Dit geeft aanleiding om even een terugblik te slaan op de geschiedenis en enkele historische beschouwingen naar voren te brengen.

Het kenmerk van ons volk is, dat het wars is van elke inmenging in de culturele- en gedachtenstromingen van andere volken. Van huis uit zijn wij geneigd om respect te hebben voor het cultuurleven van volkeren, met wie wij te maken hebben. Zo was en is het ook met de volkeren in Indië. Dit is nog versterkt, doordat de basis van de aanvang commercieel is geweest. Onze voorouders zijn niet naar Indië gegaan om de volkeren ginds onze staatkundige instellingen op te leggen. Zij kwamen om handel te drijven en geld te maken. Dit is 't karakteristieke verschil met de Spanjaarden in Zuid-Amerika. De Spanjaarden kwamen „voor God en voor Goud”. Ze kwamen om de landen te onderwerpen, in te lijven in het grote Koninkrijk Spanje en om het, volgens hen, enig ware geloof te brengen.

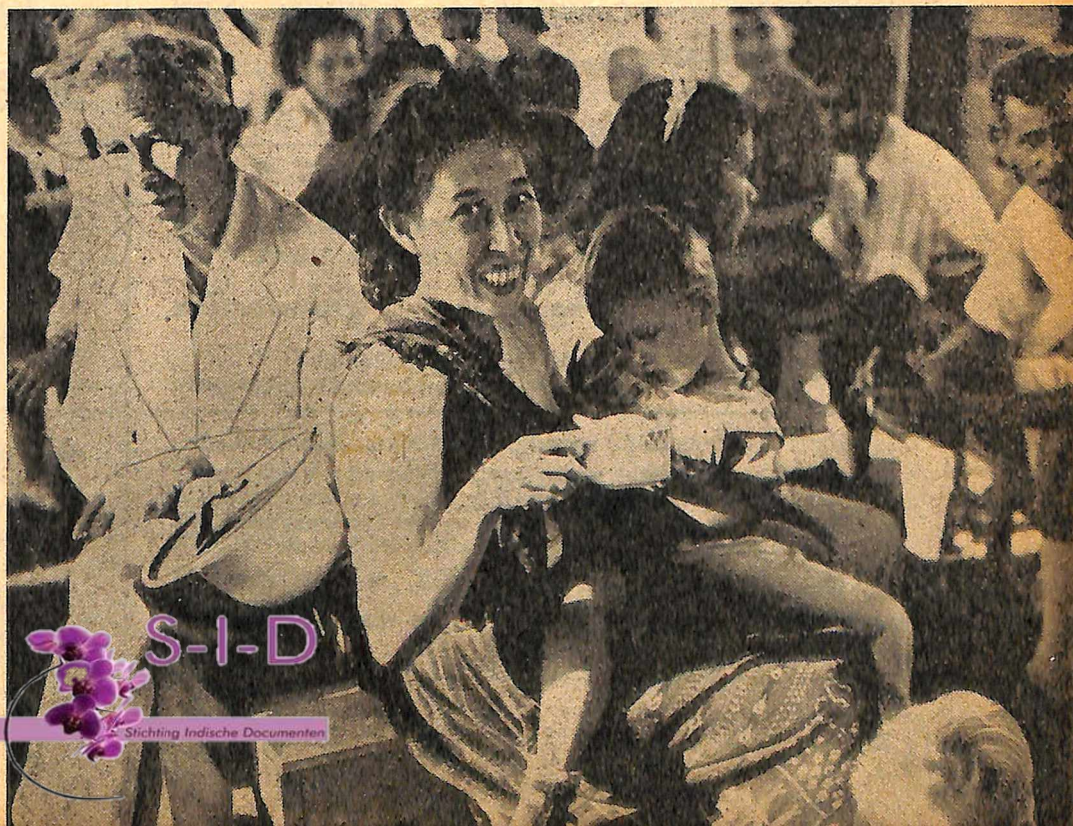
Typend is de houding van de grote Spaanse veroveraar Cortez. Deze bracht een notaris mede op zijn veroveringstocht, die middels een notariële acte aan de volkeren bekend moest maken, dat zij zich aan de Keizer-Koning Karel V moesten onderwerpen en het geloof moesten aanvaarden, bij niet-voldoening waarvan, de gevolgen voor hun rekening waren.

De Spanjaarden hebben hun heerschappij op de meest hardvochtige wijze gevestigd. Daar kwam nog bij, dat men in Mexico te doen had met maatschappelijke en godsdienstige instellingen, die in de ogen van de vreemdelingen wel duivels moesten lijken. Men denke slechts aan de talloze mensenoffers, die een deel uitmaakte van het maatschappelijk-godsdienstig stelsel. De andere Spaanse veroveraar Pizarro vond in Peru godsdienstige en

Een enkele maal komen geïnterneerden uit de gevangenkampen op republikeins gebied terug, zoals zij, die hier zijn afgebeeld. Maar vandaag de dag worden nog altijd verscheidene duizenden Nederlandse mannen, vrouwen en kinderen in de concentratiekampen der Republiek vastgehouden...

maatschappelijke instellingen, die op veel hoger niveau stonden en konden doen denken aan een mild afgestemd communisme. Toch heeft hij alle sociale en godsdienstige instellingen vernietigd en aan de volken de nieuwe godsdienst opgelegd, hun oude tempels neergehaald en vervangen door kathedralen. Dit alles moet men nu vergelijken met wat de Nederlanders in Indië gedaan hebben. Toen Coen Jacatra stichtte, schreef hij de beroemde brief aan de Heren XVII, waarin hij zijn plannen uiteen zette en verslag deed van het reeds te Jacatra verrichte werk. Hij sprak de hoop uit, dat zij hem door het zenden van geld, schepen en troepen zouden steunen en schreef daarbij: „Voet en dominie hebben wij nu gekomen op het eiland Java. Een goed deel van het volkrijkste land en de visrijkste zee is nu Uwe; ziet en considereert toch wat een goede couragie vermag”. De bewindhebbers in Nederland voelden hier maar matig voor en nog lange tijd bleef de tegenstelling bestaan tussen de mannen ginds, die een groot Nederlands Rijk wilde opbouwen en de bewindhebbers hier, die alleen maar handel wilde drijven. Tenslotte hebben de mannen in Indië het gewonnen.

De bevolking werd onberoerd gelaten door de geestelijke stromingen van het Westen. Zij werd gelaten in haar magisch-mystieke levensopvattingen, die zelfs door de Islam slechts oppervlakkig werden beroerd. Daarop is pas in de 20e eeuw inbreuk gemaakt. In de eerste plaats door het onderwijs op Westerse grondslag en door zending en missie. De eerste systematische bevordering van het onderwijs dateert pas van het begin dezer eeuw. Nadien is de grote bloei gekomen. Op het

Hoe

is het

Kerstrapport ?

Is het behoorlijk? Gelukkig! Is het minder goed? Dan is het zaak, na te gaan, of voor Uw zoon of dochter wel het juiste type school is gekozen. Of waarop speciaal get moet worden, wil het volgend rapport beter worden. Het kost méér dan alleen studiegeld, indien Uw zoon of dochter niet mee kan op school; het kost ook zelfvertrouwen en levensgeluk. Zekerheid verschafft U een psychologisch-, psychotechnisch-, graphologisch- en medisch onderzoek op het

PSYCHOTECHNICUM

der

NED. STICHTING VOOR ORGANISATIE

Achter St. Pieter 23-25 UTRECHT, Tel. 16484 en 12328

- Totale kosten f 40.—
- Rapport binnen enkele dagen.

Restaurant „Corner House”

ROTTERDAM

Telef. 31764 Mathenesserplein 31

Voor speciaal *Indische Rijsttafel*

Café-Restaurant „WEST-END”

Telefoon 84817
81576
86075

AMSTERDAM, Overtoom 87

Aanbevelend: W. Planje

G. J. R. VAN DER GAAG & ZN

Groenmarkt 27, Den Haag
Telefoon No. 112512

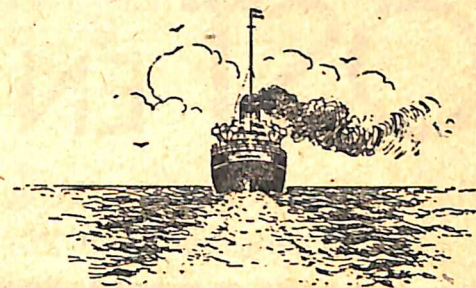
Drogerijen - Chemicaliën

Depôt der meest bekende
Binnen- en buitenlandsche Spécialité's

Stelt U belang in de verschijning van een Encyclopaedie, volgens een geheel nieuw systeem, waarbij vele bezwaren, die tegen de van oudsher bekende encyclopaedie bestaan zijn opgeheven? Zoo ja, vraagt dan toezending, bij verschijning, van een prospectus betreffende de E.N.S.I.E

Boekhandel P. v. Ketel

G. J. VAN DRIMMELEN, L. v. Meerdervoort 198b
's-Gravenhage. Telefoon 330481.

Oost West - Thuis Best

met *Cjamin* 't allerbest!

Eet

Ten Hoeve's

Roggebrood

Heerengracht 22, Waldeck Pymontkade 2E
DEN HAAG

v. Meursstraat 10a, ROTTERDAM

Golfcarton en Papierwarenfabriek N.V.

Nijverheidstraat 39-49, Rotterdam
Telefoon 72714 (2 lijnen)

DE BRON
VAN PAKPAPIER
EN GOLFCARTON

Hoû en Trouw

bij „De Schouw”

Witte de Withstr. 80
J. J. Dekker

ROTTERDAM

Operastudio

VAKOPLEIDING VOOR JONGE KUNSTENAARS
in vocaal-dramatische kunst, operette- en opera-koor

Instuderen ensembles en fragmenten, dramaturgie en analyse inbegrepen. Opvoeringen door de jonge kunstenaars worden voorbereid.

Inlichtingen: SCHEPENSTRAAT 89A, Tel. 45499, ROTTERDAM

ogenblik zijn er 20.000 volksscholen en 1500 scholen van hogere geleding, die toegang verlenen tot het universitair onderwijs.

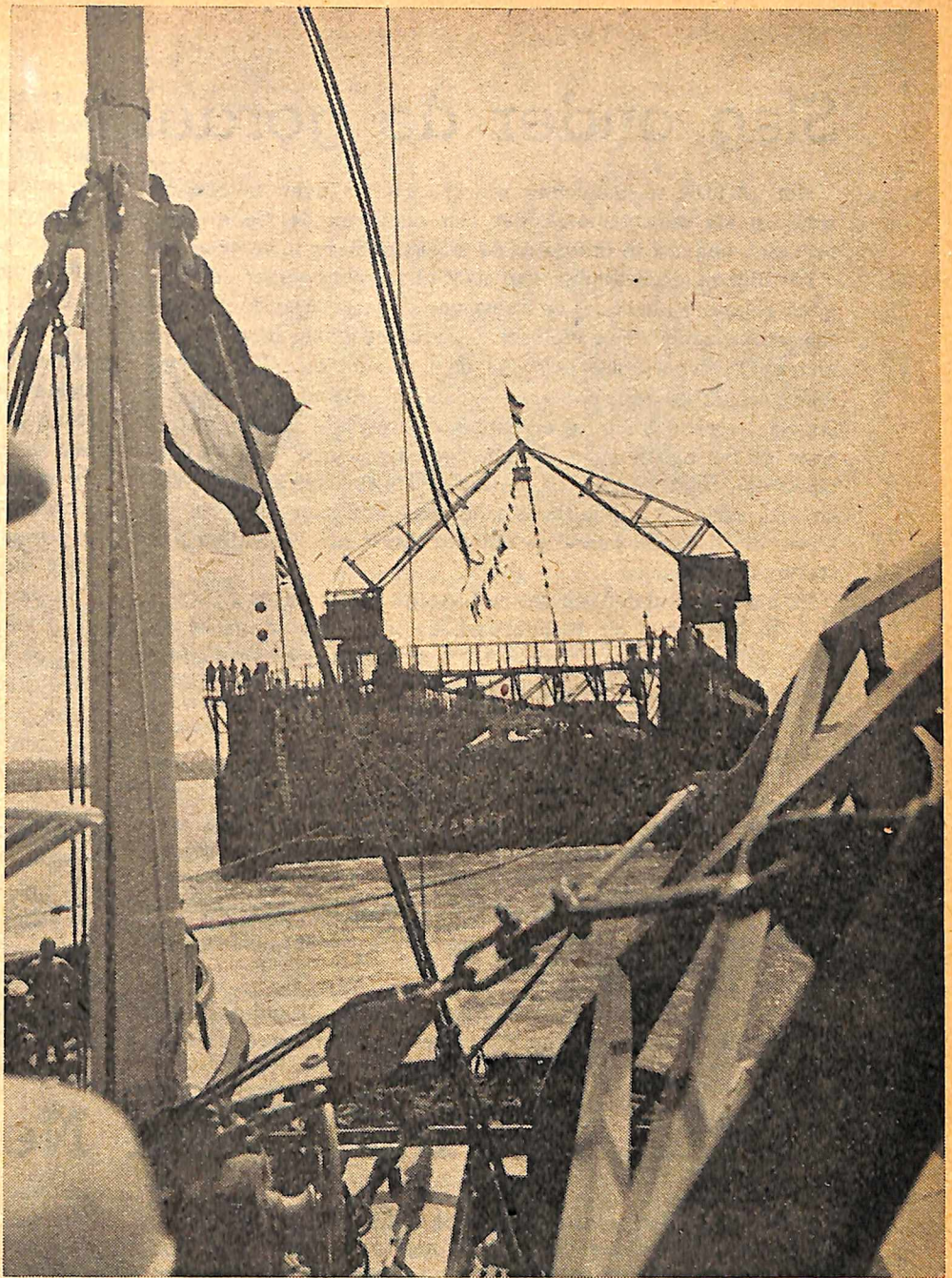
Toen wij aldus de inheemse bevolking in de gelegenheid hadden gesteld te leren lezen, stuitte men op de moeilijkheid, dat er niets te lezen was. Er waren wat oude koningsverhalen en veelal mondeling overgeleverde delen uit de Mahabarata en Ramajana, maar er was eigenlijk geen literatuur. Toen zijn wij begonnen met het experiment van het creëren van literatuur. Talrijke Hollandse en buitenlandse romans werden vertaald in inheemse talen en in honderd-duizenden exemplaren verspreid. Ook een volksalmanak werd uitgegeven, geïnspireerd op de Enkhuizer almanak. Door dit alles werd de bevolking toegankelijk gemaakt voor het geestesleven van het Westen. De eerste intiemere aanraking met het Westers denken dateert dus slechts van 40 jaren terug, en het is de onvergankelijke verdienste van het Nederlands gezag geweest, dat het dit tot stand bracht, zonder dwang, zonder wilsoplegging.

De *zending* en de *missie* hebben op dezelfde manier getracht de Oosterse, magisch-mystieke levenssfeer te verbreken. Met het brengen van Christendom ging gepaard verzachting van zeden en het indringen van de Westerse cultuur. Deze volgde min of meer uit de verte de vestiging van het Nederlandse gezag, want slechts daar konden beiden hun werk aanvangen, waar het gezag gevestigd was. Dit is pas een veertigtal jaren geleden gebeurd, behoudens een paar uitzonderingen.

De kroon op ons streven om het Westers cultuurleven ingang te doen vinden in de Oosterse, magisch-mystieke sfeer was de instelling van het hoger onderwijs. Het is stellig een van de belangrijkste problemen, die zich voordoen, de invloed na te gaan van ons stelsel van hoger onderwijs, dat zijn wortels vindt in de Griekse wijsbegeerte, het Romeinse recht en de Christelijke leer, op geesten, die atavistisch beheerst werden door een animistisch-magische gedachtenwereld. Daar de oudste instellingen van het Westers hoger onderwijs eerst uit de eerste jaren na 1920 dateren, is haar invloed nog te kort geleden gevestigd, dan dat men nu reeds anders dan oppervlakkige resultaten zou kunnen vaststellen. Het is zeer te betreuren, dat de bestudering daarvan door de tegenwoordige tijdsomstandigheden niet ter hand genomen kan worden.

Een andere inbreuk op het gedachtenleven van de Inheemse bevolking was het hele *bestuurstelsel*. Dit botste tegen de enigszins indolente, contemplatieve levenshouding van de volkeren in het Oosten. Ons bestuurstelsel, dat accuraat was en allerlei plichten eiste, was in flagrante tegenstelling met de hele levensopvatting van het Oosten. Het heeft orde en regelmaat gebracht, die eigenlijk vreemd zijn aan de Oosterse mentaliteit. „Accuracy is abhorrent to the oriental mind”, schreef de grote kenner van het Oosten, Lord Cromer. Ons bestuurstelsel had diepe invloed op die hele samenleving, die gewend was aan een zekere geest van onverschilligheid en gelatenheid.

Nog een andere factor, die een belangrijke invloed heeft gehad op de cultuur in Indië, was de *Nederlandse vrouw*. Door haar werd het cultureel niveau van de gehele Westerse samenleving in Indië verhoogd en die oefende een weldadige invloed uit op de Inheemse omgeving. De Nederlandse vrouw is de draagster bij uitnemendheid van de Nederlandse beschaving geweest. Haar stijl en wijze van leven inspireerde de Inheemse maatschappij, met name wat betreft het gezinsleven en de in-

Na een sleepreis over twee oceānen is het 4.000-tons droogdok „Julianadok” te Soerabaja aangekomen.

stelling van monogame huwelijken, waardoor de opvoeding van de kinderen beter tot haar recht kon komen. Ook deze invloed dateert van niet meer dan ten hoogste 30 jaren.

Jammer genoeg is door de laatste gebeurtenissen dit alles veranderd. De manier waarop wij getracht hebben om op zachte wijze onze cultuur in Indië ingang te doen vinden, is tenslotte toch heel wat aannemelijker dan die van de Spanjaarden. De Spanjaarden hebben de Zuid-Amerikaanse landen hun taal en godsdienst opgedrongen in die mate, dat thans Midden- en Zuid-Amerika doordrongen zijn van de Spaanse cultuur, de Spaanse taal en de Katholieke godsdienst. De methoden, daarbij gevolgd, kunnen echter niet onze bewondering hebben.

Aan onze methode, om langs de weg van geleidelijkheid, de bevolking de goede dingen van onze cultuur deelachtig te doen worden, moet naar Nederlandse opvattingen verre de voorkeur worden gegeven. Daarbij kan onze vereniging nuttig werk verrichten door verspreiding van literatuur, door het uitdragen van Nederlandse opvattingen en gedachten in de Indonesische wereld. Ik hoop, dat het onze vereniging gegeven zal zijn om aan de verspreiding van de Nederlandse invloed en beschaving in het gebied, dat eertijds de roemrijke naam droeg Nederlands-Indië, te blijven bijdragen.

Slag onder de gordel

Het „A.I.D.” te Bandoeng schrijft: Het is even betreurenswaardig als onbegrijpelijk dat een deel van de Nederlandse pers zich beijvert in Indonesië de tegenstellingen te verscherpen.

Nu blijken deze bladen van de Duitse overheerser één ding goed geleerd te hebben: de kunst van etaleren. Het doet er niet toe welke zaken men etaleert... als het zwart maar genoeg afsteekt tegen het wit! Als aan de ene kant maar afgunst gewekt wordt jegens die enkelingen die Carnaval vieren in Batavia (niet in Limburg en Brabant natuurlijk, al worden ook daar ontbering, honger en kou geleden, maar in Batavia—Djakarta). Doet er niet toe, mits de étalage succes heeft. Want de lezerskring in Nederland moet ons blijkbaar zien als een hossende, dronken bende die moeite heeft niet te vallen over stervende bedelaars.

En als wij terugdenken aan het vrolijk festijn in de Officiersclub te Bandoeng op 19 Februari, dat ook door de heer drs. Wim Snitker met veel animo tot laat na curfew werd medegevierd... dan verbaast en dan grieft het ons, in de „Volkskrant” van 27 Maart jl. te moeten lezen:

„In Des Indes is er Vrijdagavondbal; daar danst geen khaki meer maar louter wit in een rijk zonder textiel en daar is toilet gemaakt. De tien, die vandaag weer van de honger zijn omgekomen, worden uitgedragen. Kinderen slapen op de wallekant en wie de Benedenstad uitrijdt, moet scherp uitkijken om niet over een paar broodmageré beentjes te rijden. Maar Coen zei: Dispereert niet!”

O, zeker doctorandus Wim Snitker is een handig etaleur. Zijn critiek brengt verwijdering tussen die kleine groep Neder-

landers, die opgepropt in een warm en nerveus Batavia werkt ook in Nederlands belang en hen die in het vaderland thans het hoofd moeten schudden over zoveel verdorvenheid; maar bovendien wekt zij opzettelijk wantrouwen jegens ons bij de Indonesiërs die bij het lezen van Snitkers artikelen zich terecht mogen afvragen: „En moeten wij nu samenwerken met deze, die zelfs in eigen pers gehegeld worden?”

En zo geeft hij ons, Nederlanders, een slag onder de gordel.

Want deze étalages geven *op zichzelf* geen leugens. Integendeel. Er is carnaval gevierd en er wordt geregeld gedanst in Des Indes — zoals de heer Wim Snitker heeft kunnen constateren gedurende de maanden, dat hij een der luxueuse kamers van dit hotel bewoonde — en er sterven dagelijks bedelaars in de straten van Djakarta... maar er bestaat tussen beide getaleerde zaken geen enkel verband. Want men laat na, het argeloos lezerspubliek in Nederland te vertellen: dat er vóór 1942 geen bedelaars van honger stierven op straat; dat de Japanse chaos oorzaak is van deze ellende; dat de onderteekening van Linggadjati hopelijk een betere aanvoer van de hoognodige rijst naar de hoofdstad als gevolg zal hebben; dat de Nederlanders zich uitsloven de stumpers op te nemen in reusachtige bedelaarskolonies en ziekenhuizen waar diezelfde lieden werken, die hij een avondje in Des Indes ziet dansen. Weten de heren dit werkelijk niet? Of past het niet in hun étalage?

Bij een recent bezoek aan Nederland zijn ons talrijke zaken opgevallen die verre van juist zijn, die dwaas zijn of bekrompen of zedeloos. Als Nederlander wachten wij ons wel daarover te schrijven in onze Indische dagbladen, omdat wij weten hoe gretig dergelijke quasi opbouwende critiek onmiddellijk kan worden uitgebuit door een iegelijk die aan onze Nederlandse zaak afbreuk wenst te doen.

En dat doet een Nederlander niet....

Reizen van Indië naar Nederland

Aan gegadigden voor vervoer uit Indië naar Nederland per passagiersschip of per vrachtschip met passagiersaccomodatie wordt door het hoofd van het kantoor voor reiswezen het volgende bekend gesteld:

1. Hoogste prioriteit wordt gegeven aan degenen, ten aanzien waarvan door een officiële Keuringsraad is verklaard, dat een verblijf in Europa uit medisch oogpunt noodzakelijk is. De door een zodanige raad voorgeschreven termijn van dit verblijf is hierbij van invloed, zodat b.v. een noodzakelijk verblijf in Europa van één jaar voorrang heeft boven een zodanig verblijf van zes of acht maanden. Met door andere geneeskundige instanties afgegeven verklaringen kan geen rekening worden gehouden.

2. Eenzelfde prioriteit als onder 1 wordt gegeven aan landsdienaren aan wie door de Regering een dienstopdracht is verstrekt en die om enigerlei reden niet per K.L.M. reizen.

3. Tweede prioriteit wordt toegekend aan gepensioneerden en weduwen en wezen van landsdienaren met recht op overtocht naar Nederland, die niet in het bezit zijn van een geneeskundige verklaring van een Keuringsraad als onder 1 bedoeld.

4. Derde (laagste) prioriteit hebben de zg. evacué-verlofgangers, dat zijn landsdienaren in het bezit van een evacuatiebewijs met daarnevens aanspraak op buitenlands verlof wegens langdurige dienst.

5. Het aantal aanvragen om passage is belangrijk groter dan het aantal beschikbare plaatsen, zodat de kans op boeking van landsdienaren of gewezen landsdienaren met tweede en derde prioriteit gering zijn. Het Kantoor voor Reiswezen tracht de beschikking te verkrijgen over zoveel mogelijk charterschepen met passagiersaccomodatie om de bestaande grote achterstand op te ruimen. Voorts wordt door dit Kantoor,

teneinde het vervoer per schip te ontlasten, aan landsreizigers met recht op overtocht in de eerste klasse toegestaan per K.L.M. naar Nederland te reizen. In zodanige gevallen wordt de ruimbagage gratis naar Nederland vervoerd per evacuatieschip of door de Regering gecharterd schip. Eventueel vervoer per „vrij” schip komt voor eigen rekening.

6. Bij de aanvraag om passage dient te worden overgelegd een gewaarmerkt afschrift van de beschikking of het besluit, waaraan het recht op overtocht naar Nederland wordt ontleend. (Verlofsbeschikking, pensioenbesluit, Regeringsopdracht enz.). Indien om enigerlei reden het betreffende besluit nog niet beschikbaar is, kan betrokkene desniettemin als reflectant worden genoteerd, onder het nadrukkelijk beding, dat de nodige bescheiden zullen worden geproduceerd, alvorens tot definitieve boeking wordt overgegaan (zie volgende alinea).

7. Met nadruk wordt er de aandacht op gevestigd, dat opname op de lijst van gegadigden voor een bepaald schip geenszins impliceert, dat op de gevraagde passage kan worden gerekend. Definitieve boeking vindt plaats één maand voor het vertrek van het betrokken schip. Zijn op dit tijdstip de in de vorige alinea bedoelde bescheiden nog niet overgelegd, dan wordt de aanvraag verder buiten behandeling gelaten, tenzij voor deze „fatale” datum aannemelijk is gemaakt, dat en om welke reden, het betreffende besluit nog niet beschikbaar is.

8. Het tijdstip van indiening der passage-aanvraag is op de boeking niet van invloed. De boeking vindt plaats op basis van de prioriteitsregeling, onafhankelijk van de datum waarop de passage-aanvraag is ingediend.

9. In bijzondere gevallen beslist het Hoofd van het Kantoor voor Reiswezen. Aangetekend wordt, dat niet dan in zeer bijzondere en strikt noodzakelijke gevallen van de vastgestelde prioriteitsregeling kan worden afgeweken.

Onze jaarvergadering op 20 Juni 1947

De jaarvergadering van onze Koninklijke Vereniging „Oost en West” zal dit jaar, hopen wij, iets zeer bijzonders zijn. De leden uit alle streken van het land, vergezeld van hun echtgenoten, familieleden en introducés zullen, op 20 Juni a.s. te Rotterdam komend, kunnen deelnemen aan een uitstapje, dat hen iets goeds laat zien van ons vaderland. Wij zullen dit jaar een varende vergadering houden, in overeenstemming met de traditie van een zeevarend volk.

Op Vrijdag, 20 Juni verwachten wij een groot aantal deelnemers te Rotterdam. Om 11 uur begint de jaarvergadering op een schip van de Nederlandse Stoomboot-Rederij, gemeerd dicht bij het Maasstation. Het wordt vroeg opstaan voor onze vrienden uit het Noorden, die om 11.11 aan het Maasstation kunnen aankomen; ook voor de Maastrichtenaren die pas 11.39 kunnen aankomen (tenzij zij om 5 uur vertrekken!), maar zij willen ons wellicht verontschuldigen, dat wij de „hamer-punten” zonder hen afhandelen?

Om 12 uur precies varen wij dan weg, versterkt en verblijd door de aanwezigheid van vele dames en heren gasten, familieleden en introducés der leden.

De boottocht kan het Hoofdbestuur, dank zij de bijdragen door de afdelingsbesturen voor dit doel gestort, gratis aanbieden. Uw spookkosten betaalt U zelf, alsmede Uw verteringen aan boord. Maar die behoeven niet hoog te zijn (al maakt varen hongerige magen). U kunt brood meebrengen en overigens zijn hier enige tarieven van het buffet aan boord: Soep per kop 30, koffie/thee 20, fles bier 40, fles limonade 30, gebak 25, broodje jam 20, kaas 20, vlees 30, croquet 35, huzarensla 40 cent. Er zal ook wel iets hartigs onder de kurk zijn, opdat U niet de aanvechting krijgt in Schiedam van boord te willen.

Teneinde zulk een tocht goed te regelen, is het nodig, dat U Uw opgave van deelneming (met aantal personen) AAN HET HOOFDBESTUUR bijtijds opgeeft. Deze inschrijving sluit op 30 Mei en U wordt verzocht tevens op te geven, of U voor brood enz. zorgt. Dit laatste om de buffethouder enig idee te geven waarop hij moet rekenen.

Om 4 uur zijn wij weer terug aan het Maasstation.

Dit wat de organisatie betreft. Aan U, om bijtijds het aantal deelnemers op te geven. En graag een groot aantal! Er is geen plaatsgebrek en wanneer het aantal onverwacht groot is, dan wordt een grotere boot ingelegd.

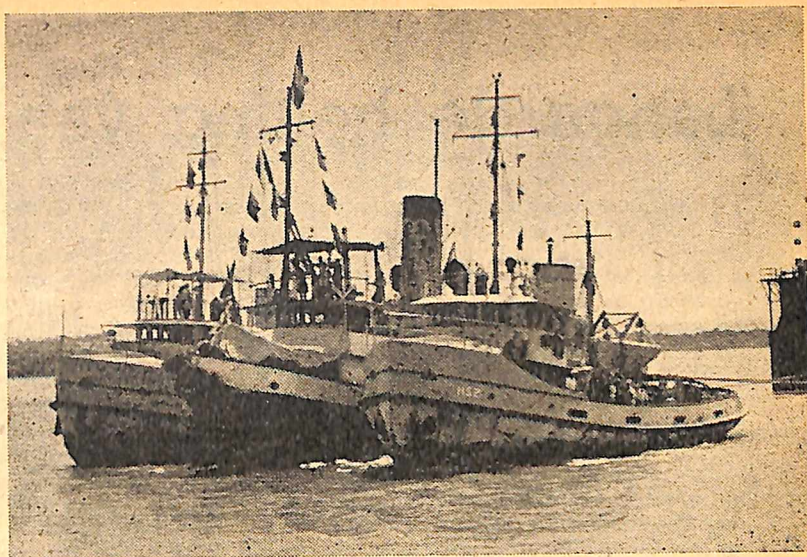
Wat wij gaan zien?

Kort uitgedrukt: hoe de grootste havenstad van het continent zich herstelt van de oorlogsschaden.

Wij varen door Rotterdam, over zijn altijd mooie, en nu gelukkig weer, bedrijvige Maas, langs de voor een groot deel herstelde kaden, de grote zeevaarders van Holland Amerika Lijn, Rotterdamse Lloyd en vele andere maatschappijen. Door de luidsprekerinstallatie vertellen wij U van hetgeen U passeert, van de nieuwe bouwplannen en bruggen, de gespaarde Maastunnel, de havenuitbreidingen.

Zonder onderbreking komt U in het aansluitende gebied van Schiedam, U komt langs de „Nieuw Amsterdam”, die bijna gereed is voor de gewone dienst na lange oorlogsdiensten, langs de scheepswerven en droogdokken. Van de rivier de Nieuwe Maas komt U in de Nieuwe Waterweg, welks doorgraving begon in 1866 en Rotterdam maakte tot Nederland's grootste zeehaven met een open, ijsvrije weg naar buiten. Van Rotterdam naar Hoek van Holland vaart U 18 zeemijlen of 33 kilometer; de tocht heen en terug duurt 2½ tot 3 uur, al naar gelang het getij mee of tegenzit.

Langs Vlaardingen en Maassluis komen wij aan de Hoek, het „Rotterdam aan zee”, dat ook een stuk der Gemeente Rotterdam is en waar een „wijkraad” bestaat welke contact tussen burgerij en bestuur bevorderen zal. Tijd om van boord te gaan is er niet. Wij varen tot tussen de pieren die ver in

Als onze leden te Rotterdam de havens zien, zullen zij werk zien, dat Nederland groot maakte. Hetzelfde geldt voor het werk, verricht met de gecombineerde sleep van de Marine en de B.P.M. met het „Julianadok”, waarin een drijvende bok werd meegenomen. Drie sleepbootjes, „Beatrix”, „Margriet” en „Soegio”, sleepten het over de Atlantische en de Stille Oceaan. De laatste dertien dagen heeft de bemanning niets anders dan spinazie uit blik gegeten.

zee steken, wij zien langs het strand en herkennen bij helder weer de gebouwen van Scheveningen, maar dan keren wij.

Er zal nog wel tijd zijn om enkele havens in te varen; de Waalhaven, de grootste gegraven haven van de wereld met een oppervlakte van 310 ha en een waterstand van 10 m. Dan de Rijnhaven, 30 ha groot, waar de vernielingszucht van de vijand nog duidelijk te zien is, maar ook het herstel der kademuuren interessant is. U wilt nog meer bijzonderheden? En cijfers? Welnu, wij zullen pogen Uw belangstelling, en daardoor Uw genoegen bij het varen, te vergroten.

Rotterdam telde in 1800 nog slechts 60.000 inwoners. Maar een eeuw later waren er 318.000 en bij het uitbreken van de oorlog 620.000. Na het bombardement liep dat aantal terug tot 590.000, maar in 1941 werden enkele randgemeenten geannexeerd; het aantal klom tot 624.000 en nu zijn 't er 640.000! Van huizen nood gesproken!

De spoorbrug waar U onder door vaart, is van 1876. De verkeersbrug welke U doorvaart is gebouwd in 1928 (een klapbrug van enorme afmetingen). De oude vaste verkeersbrug — de Willemsbrug — is van 1878. Al deze bruggen moeten in het nieuwe stadsplan verdwijnen en vervangen worden door hangbruggen.

De tunnel werd in Februari 1942 in gebruik genomen. 5 jaren bouwtijd, kosten f 20.000.000. Voetgangers dalen daarin 17 meter af langs roltrappen. U ziet alleen de ventilatiegebouwen, waarvan 17 meter boven de grond en 22 meter onder de grond steken; daarnaast de tunnelingang en uitgang voor voetgangers en fietsers, 550 meter van elkaar gelegen. Boven de tunnel staat 12 meter water, maar de onderkant tunnel ligt nog 10 meter lager. Elk ventilatiegebouw weegt 31.000.000 kg.

De Oosterkade, vanwaar wij afvaren, is reeds van 1857. Toen in 1861 het kanaal van Suez in gebruik genomen werd en daarna de Nieuwe Waterweg kwam, ging Rotterdam zeehavens bouwen: de Spoorweghaven in 1873, de Wilhelminakade was van 1882 (voor Holland Amerika Lijn en Rotterdamse Lloyd tezamen, dus zowel voor landverhuizers als voor onze Atjeh troepen), de Rijnhaven in 1900 (30 ha), de Maashaven met 60 ha in 1905 en tot slot kwam aan de linker-Maasoever de Waalhaven waarvan de kaden nog niet gereed zijn. De nieuwe petroleum havens in voormalig Pernis zijn van 1938. Daarbij vele kleinere, maar zeer diepe havens, rechts van de Maas.

Het goederenverkeer ter zee bedroeg in 1938 voor de Nieuwe Waterweg 46.765 miljoen kg; voor Rotterdam 42.370 miljoen kg; voor Londen 42.078 miljoen kg; voor Hamburg 25.742 miljoen kg; voor Antwerpen 23.579 miljoen kg; voor Bremen 11.522 miljoen kg; voor Amsterdam 5.655 miljoen kg.

Alleen voor binnengekomen scheepsruimte staat Londen boven Rotterdam: Londen 30.777.000 register ton; Nieuwe Waterweg 27.610.000 register ton; Rotterdam 24.722.000 reg. ton.

Rotterdam is bekend als de haven waar het snelst gewerkt wordt. Een lading graan van 8 miljoen kg werd in recordtijd gelost met elevatoren in nog geen 8 uur.

Een schip loste 3½ milj. kg erts, Rotterdam 3½ milj. kg kolen en was in 23 uur vanuit zee weer op de Noordzee.

Is dit voorlopig genoeg? Komt U kijken?

Langs de helling van de Ardjoeno

De eerste maanden van het nieuwe jaar hebben zich op Oost-Java gekenmerkt door ingrijpende veranderingen in de frontlijn rond Soerabaja. Nadat de Nederlandse troepen gedurende tien maanden een permanente linie bezet hielden, die op 15 tot 35 km rond de stad liep, werd het in Januari jl. een gebiedende eis de gehele streek tussen de rivieren Soerabaja en Porrong onder contrôle te nemen. Het antwoord van de T.R.I. kwam niet tijdens doch na deze tamelijk vreedzame actie en was eerder onverantwoord, dan onverwacht. Immers door het dichthouden van de Mlirip-sluizen bij Modjokerto en het op sommige plaatsen opblazen van de dijken liep de Porrong—delta onder water met alle gevolgen van dien. Ondanks het aandringen van de Commissie-Generaal bij de leiders van de Repoebliek om aan deze onhoudbare toestand een einde te maken bleef Djocja in gebreke. Nieuwe militaire acties waren dus het onvermijdelijke gevolg en zo werden in de tweede week van Februari de stad Modjokerto en het sluisencomplex bezet. Door de medewerking van de bevolking en Nederlandse technici werden de sluisen, in zoverre zij beschadigd waren, hersteld, met als gevolg dat reeds één week later de delta droog viel en de uitgehongerde bevolking naar haar verwoeste kampongs kon terugkeren. Het bleek dat dit niet het einde van de acties betekende, want op 24 Maart kwam het bevel.

Naar het Zuiden!

Onze compagnie had bij de laatste acties als toeschouwer gefungeerd, een rol, die niet benijdenswaardig is. „Ze" hadden ons als reserve naar Sidoardjo gedirigeerd, waar we ons overigens niet verveeld hadden aangezien het Regenboog-cabaret de nodige verstrooiing bracht en de herinneringen aan 't Leidseplein weer levendig maakten. Maar het Leidseplein is nu eenmaal een zoete toekomstdroom en een actie een interessant tijdverdrijf van het moment. Er werd een prima nummertje kankeren weggegeven, maar de redevoeringen die tegen de officieren werden afgestoken, dat ze het zonder ons absoluut niet konden klaren, waren vergeefs; we bleven een week in Sidoardjo. Het grapje bij Modjokerto ging als van een leie dakje en op Dinsdag 24 Maart vertrokken we weer naar Soerabaja. Ja, die Dinsdag! Bij velen zal die dag voortleven als Dolle Dinsdag. Wat was namelijk het geval? Nauwelijks waren we in de stad aangekomen en gooide we onze bullen overboord of er kwam iemand met veel „goud" op ons afstormen, die vertelde, dat alles er weer op moest. Gekanker. Wat was er nou weer aan de hand? Er kwam een lang verhaal, dat ons zei, dat we naar het zuiden zouden vertrekken. Enthousiasme allerwege. Er liepen natuurlijk de wildste geruchten, waarvan het verhaal, dat we Europese vrouwen gingen bevrijden, gretig aftrek yond, maar wat er nu eigenlijk precies ging gebeuren, wist niemand. We gingen de bergen in en dat was op zichzelf reeds voldoende. De kolonel himself kwam eens kijken en eerlijk gezegd, het zaakje is nog nooit zo snel voor elkaar geweest. Onder het schallen van verheven liederen als: „We gaan van het jaar niet naar Zwitserland", gingen we dus weer over de Darmo-boulevard, de Wonokrombrug de vlakte in, om ons in Modjosari over de kali Porrong bij de hoofdmacht te voegen.

Modjosari was propvol. Het Rode Kruis heeft daar haar tenten opgeslagen en een lange rij armzaligen stond geduldig haar beurt af te wachten om geholpen te worden. Daar tussen door krioelde het van mariniers, trucks, verkenningswagens, tanks, enfin wat was er eigenlijk *niet* in Modjosari.

Toch bleken er nog mensen te zijn, die het snaptten, want om ongeveer half drie zat alles en reden we... naar de bergen. Een rare opmars! Nergens tegenstand, integendeel, waar we kwamen, werden we begroet met het populaire „Djempól", wat zoiets betekent als „Lang leve de Koningin!". Of de schare langs de wegen deze groet ook bij de Japanners en de T.R.I. hebben beoefend, is natuurlijk iets, wat mij niet bekend is. Toch was dit onthaal wel het meest verbazingwekkende van deze operatie, want niemand had het verwacht. In de Porrong-delta waar iets dergelijks zich ook afspeelde, was het logisch, aangezien de bevolking daar letterlijk op een houtje beet en van de Nederlanders een soort „tafeltje dek je" verwachtte.

Maar in de bergen is het anders. Er is niets vernield, want er is in tijden niet gevochten, het grootste deel van de bevol-

king ziet er goed doorvoed uit, de sawah's zijn prima verzorgd, kortom deze mensen konden zich de luxe van een ideaal, hoe scheef ook, permitteren. Niets van dit alles, halleluja waar we kwamen. Zeer begrijpelijk brengt zoiets je in een bevrijders-roes en spoedig vertoonden we dan ook de minzame glimlach, die we van de Canadezen hebben afgekeken. Het ging ons goed af en inmiddels stegen we. Aan onze linkerkant het imposante Ardjoeno-massief, om ons heen welgedane kampongs en keurig begrensd sawah's, achter de wazige delta... we voelden ons als toeristen met dien verstande dat de gids ons niet verveelde.

Voorbij Wonosari kwamen we dan eindelijk in die bergen, waar we een jaar naar hadden zitten staren van onze modderige posten in Gedangan, Ploemboengan, Driaredja en al die kleine kampongs in de vlakte die ons soms bijna rijp maakte voor de filosofie van Sartre. Die avond trokken we in de bungalows van Patjet op 800 m hoogte.

Door een slagregen naar Trawas

De volgende ochtend zouden we in alle vroegte met een paar verkenningswagens en een peleton infanterie om de Ardjoeno heentrekken, waar Trawas als verste punt bezet zou worden. Het was schitterend weer en de verwachting, dat het een plezierritje zou worden, droeg er toe bij, dat het uitgelaten gezelschap zich allesbehalve marinier gevoelde.

Het zou echter geen plezierritje worden.

Langs ravijnen en bergstromen trokken we langzaam naar boven, gedekt door een jagerij van de luchtmacht. Het was een onvergetelijk mooie tocht en niemand dacht meer aan enige tegenstand, toen het vliegtuig plotseling begon te mitrilleren. „Die knaap doet interessant", zei er een, maar toen we even later in Soekosari kwamen, werden we door een mitrailleur ontvangen. Infanterie de wagens uit, daar ging ons plezierritje. Soekosari bleek echter een zacht eitje, maar de heren hadden kans gezien om op iedere honderd meter een boom te vellen. Dergelijke obstakels behoren tot het vaste repertoire van het stootpeleton, dat bij iedere boom een lading springstof spendeerde en daar gingen we weer. Tot overmaat van ramp kwam het onweer, dat om de Welirang-top hing naar beneden met een slagregen, die ons ieder uitzicht ontnam. Druipnat sukkelden we Trawas binnen. Trawas werd géén zacht eitje. Uit alle hoeken en gaten werden we beschoten en slechts heel langzaam konden we naar voren. Niets wat zo deprimeert werkt als regen, maar eindelijk na een uur dreef het onweer voorbij en het was alsof de doorbrekende zon de mariniers nieuwe moed gaf. Een vloed van licht straalde langs de Ardjoeno naar beneden en gaf het druipe Trawas een veel vriendelijker voorkomen. Om kwart over twee was het plaatsje gezuiverd. Uit het voorterrein kwam twee draagbaren. Twee jongens hadden de kogel waarop hun naam stond gekregen, één van hen zou over zes weken thuisvaren. Een Amerikaan, die deze toch meemaakte, had 's morgens tegen ons gezegd: „Say, this is a nice war". 's Avonds bood hij zijn excuses aan. In Trawas werd een bezetting achtergelaten en de rest ging weer terug over de smalle bergwegen naar Patjet.

Der weg zurück

Eén week hebben we in de bergen gezeten één week in de koelte. We hebben gezwommen in het riviertje in het ravijn, het klooster „Stella Matutina" werd op Palmzondag als kerk gebruikt, de stemming was schitterend, maar we vergaten één ding. Linggadjadi was ondertekend. Op 31 Maart kwam de order, dat Patjet en Trawas ontruimd moesten worden. Als pleister op de wonde van de teleurstelling werd ons gezegd, dat de T.R.I. hier niet terug mocht komen, omdat hier het burgerlijk bestuur hersteld zou worden. Tegen het vallen van de schemering werden de trucks weer volgeladen en daalde we weer de berg af, maar ondanks de teleurstelling werden we toch nog even ontroerd door de ondergaande zon, die in een aubade van kleuren achter de donkerblauwe bergen verdween.

GEORGE WIJNAND.

Lain Doeloeh, Lain Sekarang

De opdracht was, met de Bengkalis (een oud gouvernementsvaartuig), een patrouillevaart te maken rond Poelau Laoet en met een sectie Ambonnezen kustkampongs, eilandjes en pelajars (grote zeilprauwen), op smokkel en infiltratie te controleren.

In deze dagen heb ik veel teruggezien van het land van mijn jeugd. Ik heb weer de siboe-siboe in het gezicht gevoeld en de tifa uit de dajongprauwen gehoord. Ik heb de Ambonnesse soldaten na een stevige belabbering van een verregende kampong, toen wij terugroeiden naar de Bengkalis, in de zonsondergang horen zingen: Tempo apah, koelihat lagi Ambon, tanah-air-koeh.... Ik heb de eilandjes als fondelende jaden gezien, gegroeid uit de nog groenere zee, achter de melkwitte branding op karangriffen, ach.... dit al maakte mij dronken van vreugde.

En toch.... dit reizen door het land van mijn jeugd, is gelijk het drinken van een glas vol saké, de smerigste Japanse jenever. Het is gegist uit de tempo-doeloeh, uit het zeer nabije verleden en het heden. Een heksendrank; bereidt U voor, het zal u bedwelmen, maar de nasmaak is een teleurstelling. Laat mij u slechts daarvan verhalen; drink! maar drink elkander niet toe. Dit zou slechts een pathetisch misgebaar zijn.

Als ge het hoofdplaatsje Kota Baroe nadert, ziet ge het wit en gelijk kinderspeelgoed langs het morsige strand gestapeld, aan het einde van de lange steiger. De aankomst wekt de illusie van vroeger dagen, als de K.P.M.-er eens in de zoveel maanden op de rede kwam liggen, met post, conserven van Tieleman en Dros en ijsgekoeld bier in de longroom van de Ouwe. Ook hier loopt het plaatsje uit op de steiger, als de Bengkalis over het spiegelgladde water komt gegleden, langs de pelajars die wiegen aan de ankertouwen; en zolang de witte boot daar zal liggen, zullen mannen als in woordeloze extase neerhurken om er naar te kijken.

Het plaatsje is op palen gebouwd en ligt zonder begrip van ruimte aan weerszijde van witte koraalstraatjes. Er zijn krotwoningen, gebouwd over het dampend moeras; en stinkende winkelwijkjes vol kippen en honden en wit-bestoff. Het geheel gegroepeerd om de aloon-aloon, waar het voortwoekerende gras de stukgebombardeerde Japanse geschutstellingen verbergt.

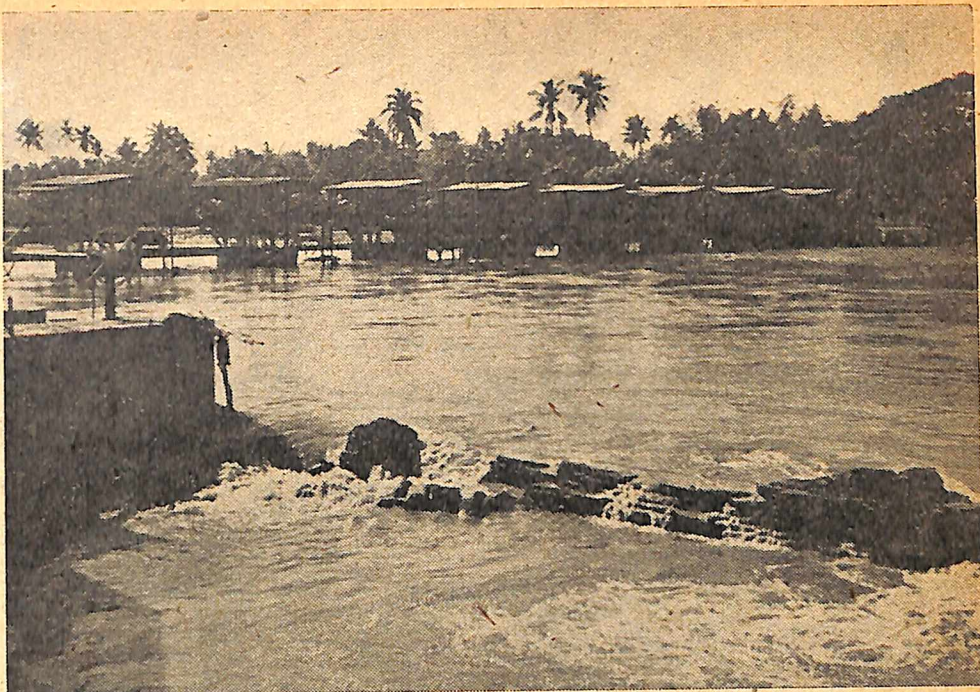
Nog is de komst van een schuit een evenement in deze afgelegen wateren, maar dit soort buitenplaatsjes sterft uit. Thans hebt ge nog de illusie van een sfeer, die goed en hartelijk is, houdt hem vast, zij is zo fris als de siboe-siboe die door Kota Baroe waait.

Maar drink verder. De bedwelming zal u tot achter de muur van het groene bos voeren. Als ge straks denkt, dat er nooit een einde aan het pad zal komen, zal de Maleise gids neerhurken en verontschuldigen het gezicht afwenden: Hantoe! Maar wij gaan verder en breken ons het pad door de dichte oetan. Dan staan wij aan de helling van de berg Tandjoeng

Méré. Misschien een kilometer lang is de helling en zo steil dat ge u er over verbaast. Zij is bezaaid met geweldige brokken van het scherp-hoekige serpentijn-gesteente en nauw omsloten door oerbos van reuzen shorea's (damarbomen). Aan de voet van de helling liggen

De bevolking, door water en honger verdreven, keerde weer terug naar haar kampongs.

Hoe noodzakelijk de acties der Nederlandse troepen waren tegen de extremisten, die de Brantas-delta lieten overstromen, bewijzen deze foto's. De vernielde inlaatsluizen bij het Mengetan- en het Porong-kanaal. Op de achtergrond de Lengkong-stuw.

in groteske stapeling gekapte stronken van ontzaglijke omvang; die zijn van de helling afgevoerd. Nog vindt ge tussen het manshoge gras de ijzeren sleepkettingen waarvan elke schakel een gewicht van tien kilo's heeft. Aan de zoom van het bos vreet de ontbinding verder aan de halfvergane restanten van bangsals (koelie-loodsen). Somber als het noodlot is het vermoeden, wat hier geschiedde.

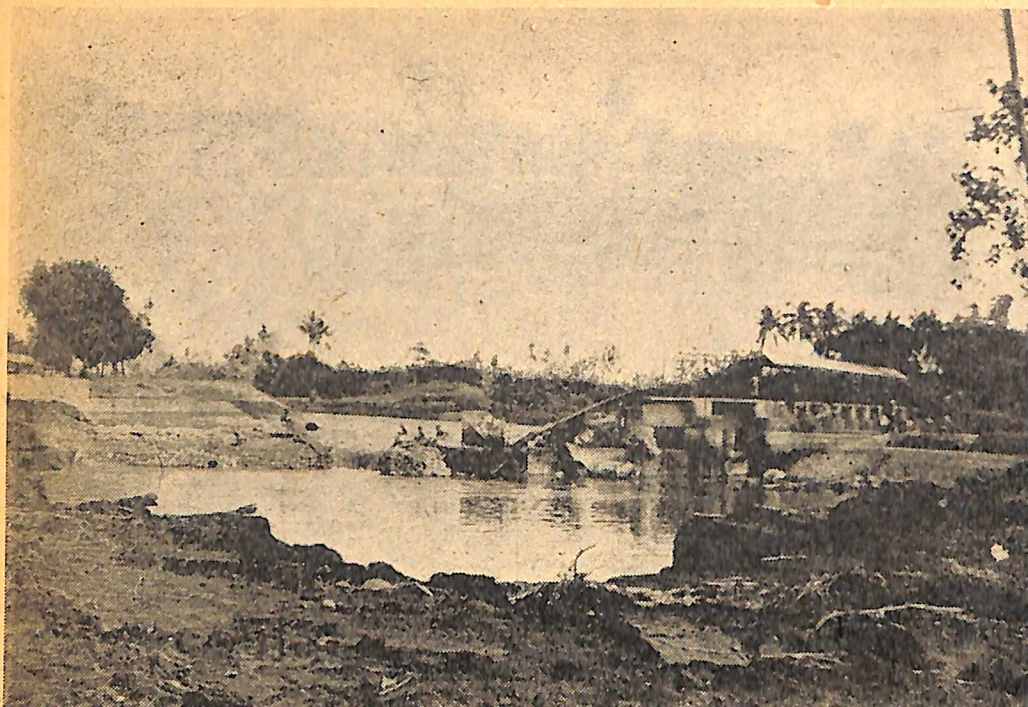
De rijkdom aan hout lokte de Namura-maatschappij hierheen. De beheerder Kanamuka deed eenvoudige dessahluidjes uit het overbevolkte Java werven onder de schone leuze van de Tentara Ekonomie (Economische Leger); vierduizend Romusha's kwamen hier en de enorme vloten van achthonderd stammen, aaneengebonden met staalkabels, begonnen naar Soerabaja te stromen.

Maar roep u het beeld van de slechte hygiënische toestanden in Japanse kampen voor de geest en de beestachtige behandeling dier duizenden rampzaligen. Bezie de geweldige stammen, die met razend geweld langs de steile helling moesten zijn gedaverd. Dan weet ge ook, hoe ontelbaar velen moesten kreperen in de bangsals, onder de sleepketting of achterhaald door een neerstortende boomstam. Meer dan duizend gingen naamloos en ellendig ten onder wat overbleef zwerft als hongerende, zieke paria's door het vreemde land, ver gaat in de moerassen of wordt opgenomen in de ziekenhuizen.

En hier staat ge aan de helling van ellende; rondom zwijgt het grimmige oerbos. Over enkele jaren zal deze open wonde geheeld zijn. Maar onze gids hurkte neer en wendde het gezicht af. Deze natuurmens heeft een begrip voor de onbestemde huiver van beklemming, die ons overvalt voor wij haastig heengaan.

Zuid-Borneo heeft vele open plaatsen in het oerbos, even zovele lugubere gedenktekens aan het Japanse beestenregime. Laat ons roeien door de droom van de soengei Batoelitjin; daar buigen de dichte bossen van wilde djamboe zich diep over het donkere spiegelende watervlak onder het gewicht van trossen sneeuw witte bloesems. Maar hierachter ligt de voormalige Japanse houtconcessie Amparan Djamboe; door het hoge gras voert de railbaan van oelin (ijzerhout), langs de verpulverde ruïne van koeliebarakken; tussen het onontwarbare laag-gewas kunt ge op verbleekte mensenbeenderen trappen, kijk dus goed uit. De Japanners hielden in de koeala prauwen aan die Amerikaans speelgoed vervoerden; misschien was het speelgoed op Java gerampokt en door handelaar's hierheen gesmokkeld, want de Dajaks betalen goed in goud en diamanten. Maar de veertig prauwvoerders werden naar de concessie gesleurd en op beestachtige wijze afgeslacht.

Kom, wij hebben slechts enkele wonden gezien van het nabije verleden; er zijn er zoveel meer, maar laat ons gaan voor het vat op ons krijgt. Weest echter voorbereid op een wrange nasmaak. Er bestaat in Kota Baroe een sobere gedenknaald, bijeenvergaard in Chinese goktentjes op de plaatselijke pasar malam (kermis). In vier talen (Chinees, Maleis, Arabisch en Nederlands) staat er in gebeiteld: In eerbiedige nagedachtenis

Grond, die voor enkele weken nog onder water stond. Daarachter de vernielde sluizen van het Porong-kanaal.

van allen die stierven in de strijd tegen de Japanse onderdrukking. Het doet goed te weten, dat dit monument niet is opgericht op Nederlands initiatief.

Maar als het schip vertrekken gaat, zijn wij getuige van het afscheid van een controleur B.B. Als in oude dagen herkennen wij het volstromen van de steiger. Het orkestje van gitaren en viool, de schooljeugd met de goeroeh, de kapitein-Chinees en alle anderen, zijn goede, vertrouwde bekenden, misschien hebben zij slechts andere gezichten dan de beelden uit mijn jeugd. En wij zetten wij ons hunkerend hart open voor het „Wilhelmoes pan Nassaowéé” en het Rasasajang, dat zo dadelijk spontaan zal opklinken. Maar als de Bengkalis varen gaat, speelt alleen het orkestje een schele, eentonige deun; de goeroeh heeft een donkere zonnebril voor de ogen en snauwt onplezierig: Kassi hormat! en dan buigen al de kindertjes als stijve marionetten naar het kielsop. En midden in het hartelijke: Selamat tinggal-gebaar blijft de opgestoken hand van de controleur aarzelen; bij zulk een vormelijke, Japanse afscheids-ceremonie, past geen hartelijke spontaniteit. En dan verbijstert u plots de ontdekking, dat de vriendelijke entourage van dit afgelegen kustplaatsje slechts de bokaal van geslepen kristal is, waaruit de mens zich een illusie bedrinkt aan de smerige saké. Ge zoudt het willen uitspuwen maar de smaak blijft.

Laat ons niet verder drinken. Wij zijn mannen onder elkaar op dit witte schip, ge moogt met de hand voor de mond een beschaafde oprisping doen horen. En laat ons verder gaan over dit eiland. Door de moerasbossen voert een weg, die zwart ziet en onder de banden knerst steenkoolgruis. Op de berm ligt de roestige railbaan en soms ziet ge een kieplorrie weggekanteld in het moeras. Hier en daar vreet de open kapstrook met weggrottende koelieloodsen in de oetan; klimgewas woekert er gulzig overheen. Het is de lange aanvoerweg van de oude steenkoolconcessie Samblimbingan, die naar 't haventje Stagèn voert. Vroeger kwamen hier 7000-tonners om steenkool te laden. Maar thans wagen zich hier geen ijzeren schepen, de zee ligt nog steeds bezaaid met magnetische mijnen; de enorme steiger is ten dele weggebombardeerd en in het moerassige land vormen de bomtrechters brede poelen, waar in de avond-schemer snippen overheen scheren. Onder het enorme atap-afdak liggen bergen verjaarde steenkool, schier onbruikbaar geworden door de invloeden van weer en wind en Stagèn is geluidloos weggezonden in de vergetelheid. En overal ziet ge bos; heuvels en bergen en dalen vol bos. Ongekende rijkdom ligt hier voor de toekomst gestapeld. Maar grote, ijzeren schepen riskeren geen vaart door Straat Laoet en de opperhoutvester van het Boswezen-district Batoelitjin, krabt zich in radeloze werkdrijf het hoofd: ijzerhout, damarhout, kroeinghout voor dwarsliggers, Nederland alleen bestelde voor de wederopbouw reeds twee miljoen stuks; Hongkong heeft een permanente bestelling van drie duizend stapelmeter brandhout per maand. Hier zijn scheepsbouw-, timmer-, meubel-, papierhoutsoorten, wat ge slechts wenst, hoeveel ge slechts verlangt. Hout, hout, honderden duizenden hectaren bos, klaar voor de ontginning; voor miljoenen ligt hier ongebruikt waar de wereld om schreeuwt. Met een behoorlijke fabriek zijn wij in

staat de hele wereldpapiermarkt te beïnvloeden; duizenden, tienduizenden werkkrachten kunnen een lonend bestaan vinden; een modelbedrijf kan binnen een minimum van tijd opgericht worden, compleet met vakantiehuizen in de koele heuvels en onder de gunstigste omstandigheden; ongekende welvaart zou over het land komen. Op één plaatsje aan de kust ligt reeds, gekapt en gereed voor transport, vierduizend kubiek ijzerhout in zware afmetingen met een waarde van twee honderd en vijftig gulden per kubiek, maar het komt niet weg. En omdat onder de huidige, onbegrijpelijke omstandigheden de productie niet loont, worden begrotingsvoorstellen niet gehonoreerd en adviezen en dringende verzoeken blijven onbeantwoord. Het is zo simpel: een Madoerese prauwenvoerder van het Boswezen verzoekt naar zijn geboorteiland te mogen gaan om zijn vrienden op te halen. Ginds, zei hij, sterven zij van de honger en hier zullen zij goed werk vinden. De opperhoutvester kon de man zijn illusie niet ontnemen, noch zijn vertrouwen in het Nederlandse beleid; maar het gereedliggende ijzerhout moet hij ver beneden de marktprijs verkopen aan Chinese speculanten, om aan geld te komen en zijn kwijnend bedrijfje gaande te houden. Hoe moet het in Godsnaam? Een harteschreeuw. Maar het is de vicieuze cirkel, waarin een jongeman, ingenieur, na jarenlange ontbering, ellende en kou in krijgsgevangenkampen in Japan, eindelijk weer in staat de mouwen op te

stropen en zich met hart en ziel te geven aan de opbouw, vertwijfeld rondholt en zich afvraagt waar in Godsnaam een opening te vinden kan zijn in de betonnen muur van wanbegrip en bureaucratie. Op het kerkhofje, temidden van het moeras, zijn de twee goed-onderhouden graven van de Soendanees soldaat Mahmoed en een soldatenkindje. De zuiveringsactie in begin 1946 is kort en fel geweest; de pemoedah-generaal Peran is thans de ijverige mantri-opnemer van het Boswezen en zegt kribbig: Dia tidah bisah belaser saja lagi. (Ze zullen me niet meer kunnen bedriegen!). Het normale leven keerde terug in constructieve banen, wachtend slechts op de Nederlanders, op hun hulp en raadgevingen, bereid om in gezamenlijke krachtsinspanning te bouwen aan een nieuwe, betere toekomst voor land en volk. Er wordt nóg gewacht.

Maar intussen vergaderen politicerende half-intellectuelen op gele schoenen, met dassen met drie clips en helle polshorloges. De overtuigende factoren van de propaganda. En radio's kwamen; door de radio's spraken stemmen, overredend, smekend, dreigend, hitsend, zalvend, overgoten door de beste muziek waar men gaarne naar luistert. Dit zijn geen Nederlandse stemmen en dit is geen Nederlandse muziek, daartoe smaakt het te Japans en is het te voortvarend. Onzerzijds wordt stilzweigend steeds meer water bij de wijn gedaan, maar wat weet men van saké? Saké is te giftig, te fel, om zich door smadeloos Nederlands water te doen afzwakken. En onder de bezonkenheid van dit groene eiland gist de onrust van onzekerheid. Kon men slechts de gist van de saké neutraliseren. De kapitein-Chinees verzoekt er om; de Maleise pembekal dringt er op aan; de Bandjarese kiai bidt het. In de avonduren als niemand hen ziet. En onder vier ogen. En kon men slechts de zee van mijnen zuiveren, opdat grote ijzeren schepen konden komen. De onrust zou verdwijnen, een grootse toekomst zou opbloeien voor dit land en dit volk, waar allen, die er leven, van konden profiteren. En vele generaties na deze.

Maar alles wacht, tot iets gebeuren zal en er weer tijd zal zijn voor de realiteit.

Ik zag een vreemd visioen. Een rijke boom stond in de tuin van mijn geboorte; een sterke, goede boom, gereed schaduw te spreiden en vruchten af te werpen. Maar giftige zwammen groeiden ongehinderd uit de stam. Vreemde mierenkolonies zwermden ijverig naar de stam, zij vonden de weg en treuzelde niet. Maar dit zal een drogbeeld zijn, misschien heb ik te veel saké gedronken. Kom, laat ons maar gaan.

De zonsopgang vaagt als een reuzenschaduw over het groene eiland. De siboe-siboe waait ons in het gezicht. Wie zingt daar? Oh sio, sajang, sajangéh....

*) Maleise woorden: siboe-siboe: zeewind; tifa: lied; Tempo apah, koelihat lagi Ambon etc.: Ambonnees lied; karang: koraalrif; tempo-doeloeh, vroeger; hantoe: betoverd; djamboe: vrucht; koela: riviermonding; goeroeh: onderwijzer; kassi hormat: geef eerbetoon; selamat-tinggal: letterlijk: blij gelukkig; oetan: bos; oh sio, sajang, sajangéh: Ambons lied; lain doeloeh, lain sekarang: het kan verkeren; kiai: districts-hoofd; pembekal: dorpshoofd.

„Warga Negara Baroe”

In „Onze Stem”, het orgaan van het I.E.V., lezen wij het volgende: „De republikeinse minister van Justitie, mr. Soesanto, heeft kort geleden de in de Republiek levende Nederlanders — uiteraard vnl. Indo-Europeënen — voorzover zij niet van hun vrijheid beroofd zijn, eraan herinnerd, dat zij, indien zij als „vreemdeling” wensten te worden beschouwd, dit schriftelijk aan zijn departement hadden te verklaren. Mochten zij dit niet vóór 10 April 1947 gedaan hebben, dan zouden zij Indonesisch staatsburger blijven.

Het ligt voor de hand, dat de ministeriële herinnering de betrokkenen voor nieuwe moeilijkheden stelt. Men kan van hen niet verwachten, dat zij de gevolgen van hun keus in de volle omvang kunnen beoordelen. Daarom vermoedelijk zullen zij die dan ook zo lang mogelijk hebben uitgesteld. Leggen zij de bewuste verklaring af, dan worden zij in de Republiek „vreemdeling”. Wat houdt dit in? Laten zij echter de termijn tot „10 April” verlopen, dan hebben zij verder het recht om het Indonesisch Staatsburgerschap te repudiëren verloren en zijn dan definitief burger van de Republiek. De vraag rijst dan of zij daarmede het Nederlandschap hebben verloren. Een bevestigende beantwoording daarvan is mogelijk, waar de regeling van het Indonesisch Staatsburgerschap als twee druppels water gelijkt op regelingen van nationaliteit (zo kent men b.v. de naturalisatie tot staatsburger). En dan bepaalt onze eigen wet op het Nederlandschap, dat dit o.a. wordt verloren door naturalisatie in een ander land of door het verkrijgen van een veemde nationaliteit door de wil van de verkrijger.

Daar staat tegenover, dat in internationaal opzicht de soevereiniteit van Nederland over deze landen nog buiten dispuut is. Binnen de grenzen van het Rijk der Nederlanden (tegenwoordige stijl) zou dan de vorming van een vreemde natie moeilijk denkbaar zijn. Evenmin kan een Nederlander binnen die grenzen vreemdeling zijn.

Het lijkt ons geheel binnen de sfeer der Linggadjati-overeenkomst te liggen. Wanneer de Republiek op dit punt onmiddellijk na de ondertekening maatregelen had genomen, die de door ons aangeduide moeilijkheden hadden ondervangen. Het is ons niet bekend of dit geschied is. Het Hoofdbestuur heeft zich daarom op 27 Maart tot de Regering gewend met het verzoek Haar bijzondere aandacht wel aan deze urgente kwestie te willen wijden, aan welk verzoek gevolg zou worden gegeven. Verwant aan deze nationaliteitskwestie is de volgende. Bij herhaling hebben ons mededelingen bereikt, dat voor evacuatie van de Nederlanders uit de binnenlanden niet in aanmerking werden gebracht degenen, die inmiddels warga negara geworden zijn. Voor hen zou daartoe geen reden bestaan aangezien zij, beschouwd van Republikeins standpunt, immers geen vreemdelingen meer waren. We kunnen in het midden laten hoe dat precies in zijn werk is gegaan; volgens de wet toch hadden zij tot 10 April gelegenheid hun warga negaraschap af te wijzen. Maar dat op de genoemde grond alleen al geen reden zou zijn voor evacuatie, moeten wij ten stelligste ontkennen. In de eerste plaats zal de vraag of de houding dezer nieuwe republikeinse staatsburgers wel in volle vrijheid is bepaald, de (ex-?) Regering dezer (ex-?) Nederlanders niet onverschillig kunnen laten. Een verder verblijf in de binnenlanden van deze lieden tegen hun zin, begint bedenkelijk veel op gijzeling te lijken. Maar wat het ergste is, is dat door deze republikeinse regeling gezinnen gesplitst worden in die gevallen, waarin enkele leden van het gezin het warga negaraschap hebben verworven en andere niet.

Het gevolg was, dat bij evacuatie van laatstgenoemde de eerste, zeer tot hun ontsteltenis, moesten ervaren dat evacuatie voor hen niet mogelijk was.

Het zal zaak zijn bij de uitwerking der Linggadjati-overeenkomst deze problemen duchtig onder de loupe te nemen”.

Tot zover „Onze Stem”.

Op de buitengewoon moeilijke en zorgelijke positie, waarin zich het overgrote deel van de Indo-Europese groep in Indië thans bevindt, komen wij nader terug.

Een houten kruis en de aluminiumvlag van het vliegtuig, waarin de namen der 26 doden zijn gegrift, geven de plaats aan waar de bergingspatrouille op de helling van de Boerangrang de slachtoffers van het vliegtuigongeluk begraven heeft.

DE BEGROTING 1947 VAN CURAÇAO

Aan de Memorie van Toelichting op de Curaçaose begroting voor 1948 ontlenuen wij:

Het eindeijfer der onderhavige begroting toont, zoals de Staten zullen ontwaren, in vergelijking met de begrotingen voor 1947 en 1946, de laatste inclusief twee aanvullende begrotingen, een hogere uitgaaf van respectievelijk f. 7.976.188,— en f. 3.460.973,—.

Voor de gewone dienst, welke sluit met een geraamde uitgave van f. 27.843.781,—, bedraagt het verschil met genoemde jaren respectievelijk f. 2.129.018,— en f. 1.183.748,—. De kapitaaldienst, geraamd op f. 9.870.605,— geeft verschillen te zien van respectievelijk f. 5.847.170,— en f. 2.277.255,—.

De kapitaaldienst van de begroting voor 1946 bevatte, zoals bekend, een lening ten bedrage van f. 2.000.000,— ten behoeve van de volkswoningbouw. Bij de eerstdaags aan te bieden aanvullende begroting voor 1947 zullen voorstellen worden gedaan voor verhoging der uitgaven voor noodzakelijke voorzieningen, waarmede een bedrag van rond f. 5.100.000,— gemoeid is en waarvan rond f. 2.750.000,— bestemd is voor kapitaalsuitgaven, waarvoor in vele gevallen in de onderhavige begroting tweede of derde termijnen zijn aangevraagd.

Tot dekking van de in deze begroting opgenomen posten en meer in het bijzonder die, behorende tot de kapitaaldienst, diende middelen te worden beraamd. Kon de raming der gewone middelen, dank zij de te verwachten hogere opbrengst, gesteld worden op f. 36.800.000,— gewone- en kapitaaldienst tezamen, het moge uit een nadere beschouwing blijken, dat naar andere middelen gezocht diende te worden, teneinde het verschil tussen de geraamde uitgaven en inkomsten op te vangen.

Het ligt dan ook in het voornemen van de Gouverneur te zijner tijd voorstellen te doen tot het aangaan van een 3% lening ten bedrage van f. 6.000.000,— bij het Algemeen Curaçao's Pensioenfonds, op te nemen in 1948 en 1949, en, mocht zulks voor 1947 ook nodig blijken, gedeeltelijk in dat jaar. Het in 1948 op te nemen bedrag is voorshands gesteld op f. 2.500.000,—. Bij de kapitaaldienst is met de mogelijkheid van het aangaan van een lening rekening gehouden. Aldaar is een middel opgenomen voor „Opbrengst eerste termijn lening ter gedeeltelijke financiering van bepaalde kapitaalsuitgaven”.

Uit de opbrengst der lening, welker aflossing de Gouverneur zich voorgesteld heeft te doen plaats vinden binnen zo kort mogelijke termijn, t.w. in het jaar 1950 en volgende, zullen gedeeltelijk worden gefinancierd de havenaanleg op Curaçao en Aruba, de oeververbinding, het algemeen bestuurskantoor en een nieuw huis van bewaring op Curaçao.

De betekenis der praehistorie in Indonesië

Dr. A. N. J. Th. à Th. van der Hoop schrijft in het te Batavia verschijnende periodiek „I. N.” het volgende:

De praehistorie is een jonge tak van de wetenschap; in Europa niet veel ouder dan een eeuw. De grondslagen werden gelegd door Franse onderzoekers, daarna vooral door Scandinafse geleerden. Zeer snel heeft die wetenschap zich over de gehele wereld uitgebreid; er zijn bibliotheken vol over geschreven en de „Lexicon der Vorgeschichte” van Ebert, die reeds twintig jaar geleden verscheen en die uit de aard der zaak slechts een beknopt overzicht geeft, heeft de omvang van een flinke encyclopaedie van Meyer of Brockhaus. Het aantal geleerden in Europa en elders, die hun tijd en krachten uitsluitend aan dit vak gewijd hebben en nog wijden, is legio. Ook Nederland telt vele praehistorici van naam en de boeken en artikelen, in het Nederlands hierover geschreven, zouden kasten vullen.

Indonesië is vele malen groter dan Nederland. De jongste onderzoekingen omtrent de Pithecanthropus en zijn verwanten, de nieuwe vondsten ook van palaeolithische werktuigen, hebben bewezen, dat dit eilandrijk in het midden van het pleistoceen, waarschijnlijk reeds in het begin van het pleistoceen, misschien wel in het plioceen, het laattertiair, bewoond was; in een tijd dus, toen het nog geen eilandrijk was, maar een deel van het Aziatisch continent vormde, zegge rond 500.000 jaar geleden. Kwantitatief moet dus Indonesië voor de praehistorie zeer belangrijk zijn, veel belangrijker dan ons kleine vaderland. Maar voornamer nog is het kwalitatieve verschil, dat er bestaat tussen een land als Indonesië en de Westerse landen. In Nederland liep de praehistorische periode af in de Romeinse tijd. Daarna ontwikkelde zich in een snel tempo, in twee millennia, de Westerse cultuur, die al spoedig de praehistorische cultuur volkomen overvleugelde en bijna geheel uitwiste. Wel zijn er voor de oplettende beschouwer ook hier te lande, vooral in de „folklore” veel elementen te vinden, die terug te voeren zijn tot praehistorische tijden, maar in het algemeen is voor ons toch de praehistorie afgelopen sedert de komst van de Romeinen, hoogstens (in het Noorden van het land) sedert de Karolingische tijd. Geheel anders staat de zaak in Indonesië. Over het algemeen zegt men, dat de praehistorie afloopt bij de invoering van het schrift. Het schrift is in de Archipel ingevoerd door de Hindoes. Dus eindigt de praehistorie aldaar bij hun komst in het begin van onze jaartelling? Neen. De praehistorie eindigt in Indonesië helemaal niet, maar leeft in veel opzichten nog steeds voort. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste overstroomden noch de Hindoes, noch de andere cultuurbrengende volken (Chinezen, Arabieren, Portugezen, Hollanders) de gehele Archipel ineens. De immigraties gingen geleidelijk aan en drongen zelfs dikwijls niet tot de meer afgelegen kleine landen en tot het binnenland van de grote door. Ten tweede verhinderde het karakter van het volk zelf een totale verdringing van de oude, praehistorische culturen door de nieuwere. De Indonesiërs hebben met de Chinezen en andere Oosterse volken gemeen een groot adaptievermogen voor moderne cultuurelementen, maar dit wordt getemperd, uitgebalanceerd, door een groot conservatisme. De nieuwe elementen worden geabsorbeerd door de oude cultuur; deze verdwijnt niet, maar groeit samen met de nieuwe. Twee voorbeelden uit het heden: in de rijstbouw werden voor de irrigatie de moderne ingenieurswerken, de „wadoeks”, gaarne aanvaard. Zij waren nuttig en pasten zich aan bij het oeroude, voor zijn tijd geperfectioneerde, bevoeiingssysteem, maar daarnaast bleef bij de oogst tot op heden het snijden halm voor halm met het praehistorische rijstmesje in gebruik. In de taal werden allerlei moderne, Westerse woorden als „telepon”, „mobil”, gemakkelijk opgenomen, maar zij verdrongen de oude taal niet. Met het oude Maleis zijn zij bezig samen te groeien tot de moderne „bahasa Indonesia”.

Zo vindt men dan in de Archipel twee uitersten. Enerzijds volken als de Papoea's, die soms nog neolithische stenen bijlen gebruiken en vrijwel geheel in een praehistorisch cultuurstadium leven. Anderzijds hoog ontwikkelde volken als de Javanen, in wier cultuur men echter naast allerlei historische en moderne elementen veel kan vinden, dat slechts uit de praehistorie kan worden verklaard. Waarmede natuurlijk niet gezegd wil zijn, dat deze culturen als geheel op een laag niveau staan. Tussen die beide uitersten liggen natuurlijk talloze overgangen zoals b.v. de Dajaks, wier cultuur wel veel bevat, dat teruggevoerd kan worden tot praehistorische tijden,

maar toch aanzienlijk hoger staat dan b.v. die van de Papoea's.

Het is juist, dat men niet zonder meer mag aannemen, dat deze primitieve volken een volkomen natuurgetrouw beeld geven van de overeenkomstige volken. Ook bij een volk in het binnenland van Nieuw-Guinea zal de ontwikkeling in de laatste paar duizend jaar niet hebben stilgestaan. Wanneer wij zien, dat de Papoea's stenen bijlen met ovale doorsnede gebruiken en wij vinden diezelfde bijlen, maar van praehistorische ouderdom, terug in Vóór-Indië, dan mogen wij niet zonder meer aannemen, dat alle andere cultuurelementen van dat praehistorisch Vóór-Indische volk nu ook gelijk moeten zijn geweest aan die van de Papoea's. Maar dit neemt niet weg, dat de Papoea's ons zeer kunnen helpen om, zij het ook met veel critiek en voorzichtigheid, een beeld te reconstrueren van het leven in het stenen tijdperk. Tot nu toe heeft de ervaring geleerd, dat dit beeld mooier uitvalt, dan men vroeger dacht. Zowel de nog levende primitieven, als de praehistorische mensen, stonden cultureel dikwijls hoger dan hun eenvoudige stenen werktuigen aanvankelijk deden vermoeden. Zo vond men bij de Dwerppapoea's niet alleen een vrij hoog ontwikkelde landbouw, maar ook wat sociale organisatie en karaktereigenschappen betreft bleken zij niet de „wilden” te zijn, waar de leek ze voor zou houden. Echter niet alleen voor de praehistoricus is de studie van deze nog levende praehistorische culturen van belang, maar ook voor de dragers van die culturen zelf is het nodig, dat wij van de praehistorie studie maken. Wanneer twee culturen van verschillende ontwikkeling met elkander in aanraking komen, kan dit wederzijds bevruchtend werken; er kan een nieuwe cultuur uit voortkomen, hoger dan de beide samenstellende delen of althans even hoog als het hoogste van de twee. Getuige het contact tussen de Hindoe- en de Oud-Indonesische cultuur, dat voortbracht de prachtige Hindoe-Javaanse cultuur. Wanneer echter het niveau van de beide culturen, die contact maken, te veel verschilt, kan het contact ontaarden in een botsing, die funest wordt voor het volk, dat in cultuur het laagste staat. Voorbeelden hiervan zijn er in de geschiedenis te over. Wij herinneren aan het uitroeien van de Indianen in Amerika door de Westerse kolonisten, aan het contact tussen de „beach-combers” van de Stille Zuidzee met de Polynesiërs. De Europeanen kwamen parels halen en gaven hiervoor dikwijls niets dan slechte alcohol terug.

In een land als Nieuw-Guinea ligt hier voor het bestuur een mooie, maar moeilijke taak. Het zal sterk regelend en schiftend moeten werken. Van de moderne cultuur zal moeten worden binnengelaten alleen dat wat nuttig en nodig is voor de primitieve bevolking en hierbij zal progressief te werk moeten worden gegaan. Alles wat schadelijk is, hetzij altijd, hetzij voorlopig in het huidige cultuurstadium, zal moeten worden geweerd. Hierbij zal het belang van de bevolking altijd voorop moeten staan. Toen de Wisselmeren pas ontdekt waren, kwam er in Batavia iemand bij mij, die veel voelde voor het behoud van natuurmonumenten. Hij stelde zich voor van het land om die meren een natuurmonument te maken om zo die typische praehistorische cultuur te bewaren. Nu is het natuurlijk voor de praehistorici erg aardig, als de mensen stenen bijlen gebruiken, maar als zij zelf meer gediend zijn met modern, ijzeren gereedschap, moeten wij ze dat geven en dat geldt ook voor andere cultuur-elementen. In het belang van de mensen moeten wij ze niet met hun oude cultuur in een soort reservaat bijzetten, maar wij moeten het daartoe leiden, dat de oude, praehistorische cultuur van de moderne cultuur geleidelijk aan datgene overneemt, wat bruikbaar is, doch dat van de oude cultuurelementen behouden wordt, wat de moeite waard is. Dat eist een streng leiden van hogerhand en een grondige studie van de praehistorische cultuur. Wanneer wij nu de praehistorische overblijfselen in de hogere culturen van Indonesië bezien, dan blijkt het volgende: hoe hoger de cultuur staat, hoe meer die praehistorische resten van belang worden niet maar alleen voor de praehistorie zelf, maar ook voor de ethnologie en de sociologie en daarmede dikwijls ook voor de bestuursvoering. Laat ik met twee voorbeelden mogen volstaan.

Bali sedert zeer oude tijden sterk Hindoeïstisch beïnvloed, deels rechtstreeks van Voor-Indië uit, deels ook via Java. De leek denkt dikwijls, dat de godsdienst van Bali Hindoeïstisch is. Dit is niet zonder meer juist. Zeer veel van het oude animisme, dat terugreikt tot in de praehistorische tijd, is blijven bestaan. Men spreekt wel eens van een Hindoe-verniss over een animistische onderlaag; ook dit is niet helemaal juist. Beide elementen hebben zich zo vermengd, dat men niet meer van twee lagen kan spreken. Treden wij nu een Balische tempel binnen,

dan maakt die op het eerste gezicht misschien een Hindoeïstische indruk door zijn versiering. Maar bij nadere beschouwing blijkt hij heel anders te zijn dan een tempel in Hindoestan of zelfs een tjandi op Java. De eigenlijke tempelkamer met daarin het godenbeeld ontbreekt. De tempel bestaat uit één of meer pleinen, ommuurd en door poorten toegankelijk. Op die pleinen verschillende gebouwtjes. Dit zijn echter geen tempels, deels alleen offerschrijnen, deels ook dienen zij voor allerlei andere doeleinden; de bale-agoeng voor vergaderingen van de dorpsoudsten, gebouwtjes om de gamelan in te bewaren, keukens om offers in te bereiden, een klokkenhuis enz. Achter in de tempel, in het heilige der heiligen, een aantal offerplaatsen, aan de verschillende goden gewijd. Meestal een stenen basement met daarop een klein houten paviljoen. In deze offerschrijnen worden de goden geacht in onzichtbare gedaante neer te dalen, wanneer zij door de priesters worden opgeroepen. Eén van deze offerplaatsen heeft altijd de vorm van een hoge, stenen zetel, bestemd voor de Zonnegod Soeria.

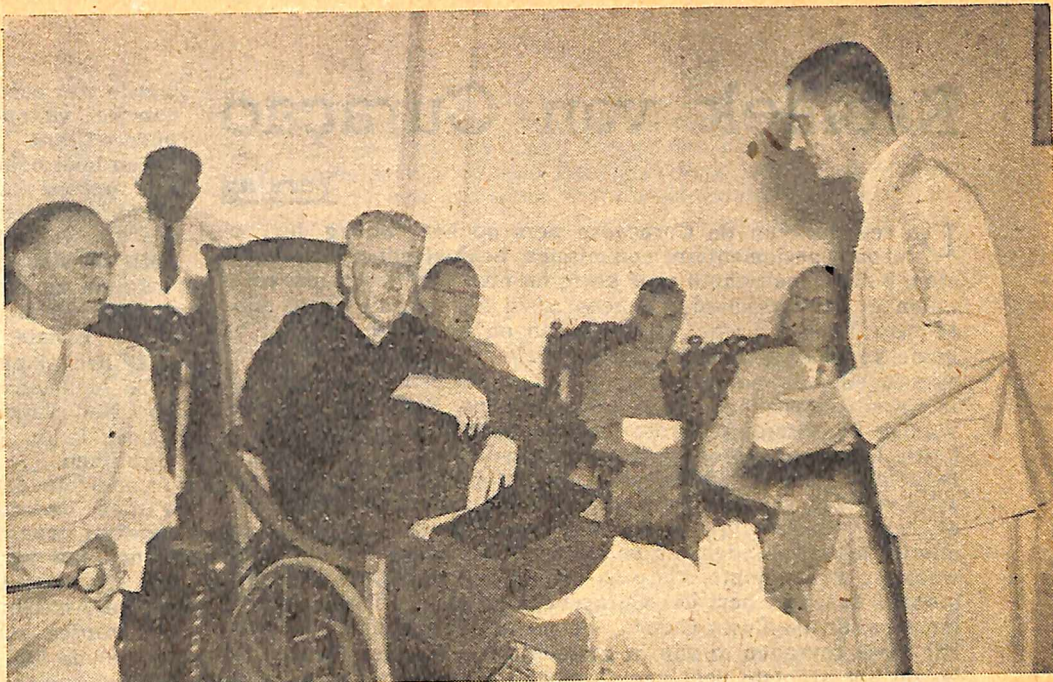
Deze oude, Indonesische tempelvorm nu — een plein, dikwijls met grote stenen geplaveid en met een stenen muur omringd, daarop stenen voorouderzetels en andere megalithische monumenten — behoort tot een neolithische cultuurstroom, die, zoals Heine Geldern heeft aangetoond, uit Oost-Azië tussen 2500 en 1500 vóór Christus naar de Archipel kwam. Zo blijft dan voor de kennis van de godsdienst van Bali onderzoek van de praehistorie evenzeer nodig als studie van de Hindoe-godsdienst.

Een ander voorbeeld betreft de Chinese invloeden in Indonesië. Nog slechts ruim één generatie geleden meende men, op grond van een uitspraak van de Sinoloog W. P. Groeneveldt, dat de Chinezen eerst in de vijfde of zesde eeuw in de Archipel zouden zijn gekomen. In de „Encyclopaedie van Ned. Indië” kan men deze mening nog afgedrukt vinden. Vooral echter door het keramische onderzoek van Van Orsoy de Flines is komen vast te staan, dat de Chinezen in ieder geval in de Hantijd (ongeveer 200 v. C. tot 200 n. C.) reeds in Indonesië waren; Heine Geldern meent zelfs, dat het eerste contact met China dateert uit de Chou-periode, in het begin van de derde eeuw voor Christus, mogelijk reeds eerder. En ten slotte heeft de studie van het neolithicum geleerd dat de voorvaders van de Indonesiërs geleefd hebben in Zuid-China (Yunan), tussen 2500 en 1500 v. C., vandaar naar het Zuiden, naar Achter-Indië en Malakka zijn getrokken en zich over de Archipel hebben verspreid. Dat geeft een heel andere kijk op de positie van de Chinezen en hun cultuur in Indonesië.

Met de studie van de praehistorie van Indonesië is nog slechts een eerste begin gemaakt. Ook al zijn reeds vroeger enkele beschrijvingen van praehistorische voorwerpen gegeven, het wetenschappelijk praehistorisch onderzoek begon toch pas in 1924 met de ontgraving van de schelpenheuvels op Sumatra's Oostkust door Dr. P. V. van Stein Callenfels. Tot zijn dood in 1938 heeft hij al zijn krachten aan het praehistorisch onderzoek gewijd en hij is de stichter geweest van de praehistorische wetenschap in Indonesië. Enige jaren vóór de oorlog werd Dr. W. J. A. Willems als praehistoricus verbonden aan de Oudheidkundige Dienst. Hij had een uitstekende leerschool doorlopen bij Prof. van Giffen in Groningen en heeft zeer goed werk gedaan, doch moest dit helaas ontijdig onderbreken door de oorlog.

Dr. G. H. R. von Koenigswald was als palaeontoloog verbonden aan de Dienst van de Mijnbouw. Hij heeft zich met alle kracht geworpen op het zo belangrijke Pithecanthropus-vraagstuk. De laatste paar jaren vóór de oorlog heeft hij vondsten gedaan, die waarschijnlijk van het allergrootste belang zullen blijken voor onze kennis van de oudste mensvormen, maar het was alweer de oorlog, die hem verhinderde zijn werk voort te zetten en zijn vondsten te publiceren. Prof. Franz Weidenreich (New York) heeft er tijdens de oorlog een en ander over bekend gemaakt, maar het is zeer te wensen dat Von Koenigswald zelf de gelegenheid krijgt zijn vondsten te bestuderen en te publiceren en zijn onderzoek in het terrein voort te zetten.

H. R. van Heekeren te Djember was amateur, kon als planter alleen zijn vrije tijd aan de praehistorie besteden, maar heeft desniettemin belangrijk praehistorisch werk verricht.

Dr. Ir. W. J. Timmer (rechts) is de eerste in Indië gepromoveerde na de Japanse bezetting. Aan de Nood-Universiteit te Batavia promoveerde hij op een landbouwkundig proefschrift getiteld „Object en methode der Sociale Agronomie”. Promotor was prof dr. J. H. Boeke, die ten gevolge van een auto-ongeluk in het ziekenhuis lag, doch voor deze gelegenheid per ambulance naar de Nood-Universiteit werd gebracht.

Ten slotte moet nog vermeld worden Prof. Robert Heine Geldern, eerst te Weenen, thans te New York, die verschillende uiterst belangrijke geschriften heeft gepubliceerd over de praehistorie van Indonesië. Ofschoon hij er zelf nooit geweest is, heeft hij naast Van Stein Callenfels wel het meest gedaan voor deze wetenschap. (Prehistoric research in the Netherlands Indies. Uit: Science and scientists in the Netherlands Indies. Published by the Board for the Netherlands Indies, Surinam and Curaçao, New York City, 1945).

Hoezeer de hier genoemden zich hebben ingespannen, hun aantal was veel te klein om dit enorme gebied ook maar enigszins te bestrijken. Het is dan ook zeer te hopen, dat dit werk zo spoedig mogelijk zal worden hervat. Wij, Hollanders, wensen natuurlijk van harte daarin weer ons deel te leveren. Maar dat is niet genoeg. Medewerking van andere zijde zal onmisbaar zijn. Ik denk hierbij in de eerste plaats aan de Indonesiërs zelf. Tot nu toe zijn er nog geen Indonesische praehistorici, doch uit de uitlening van boeken op dit gebied in de bibliotheek van het Koninklijk Bataviaas Genootschap bleek een verheugende belangstelling in die richting. Bij de toekomstige organisatie van het Hoger Onderwijs zal de praehistorie niet vergeten mogen worden. Voor Indonesische studenten, die deze wetenschap tot hun hoofdstudie willen maken, zal dan ook de gelegenheid moeten worden geopend om hun opleiding in het buitenland te voltooien. In Indië zelf is te weinig museummateriaal uit andere werelddelen en vooral, er is niet voldoende gelegenheid om de techniek van het ontgraven te leren. Van Stein Callenfels heeft altijd de nadruk gelegd op het internationale karakter van de praehistorie en Stutterheim, het laatste — in de oorlog overleden — Hoofd van de Oudheidkundige Dienst, was ook sterk voor buitenlandse medewerking bij het archaeologisch onderzoek. Wat betreft het eigendom van de gevonden voorwerpen, zal dan een redelijke verdeling moeten worden afgesproken.

Toen Europese praehistorici in Japan wilde beginnen te werken, bestond hiertegen van Japanse zijde een zekere tegenkanting. Men meende hierin een poging te moeten zien van Europese zijde om te bewijzen, dat de Japanners eigenlijk een zeer primitief volk waren! Ook in de Filippijnen heeft deze gedachte vroeger wel geheerst. Gelukkig is onder de Indonesiërs deze misvatting nooit gebleken. Trouwens, de praehistorie toont juist aan, dat niet alleen in de Hindoe-tijd, maar ook in veel oudere perioden in Indonesië beschavingen hebben gebloeid, die niet onderdeden voor die van andere landen. Laten wij eindigen met de wens, dat binnen zeer korte tijd de toestanden in de Archipel weer zo zullen worden, dat ook op dit gebied het wetenschappelijk werk met dubbele ijver en in samenwerking van alle krachten kan worden hervat!

Kroniek van Curaçao

Verslag

De reacties van de Curaçaose pers op het verslag der befaamde parlementaire commissies, hebben wij nog niet gezien, behoudens enkele zeer korte en niet veel zeggende voetnoten in het weekblad „Curaçao”. Wij hebben, als enige min-of-meer West-Indische stem het een en ander in het hier te lande verschijnende blad „Nieuw Suriname” gelezen. Dáár was men ingenomen met het verslag. Wij vermoeden dat men dit ook in Curaçao zal zijn. In grote lijnen althans. Want het door het verslag in (uiteraard) grote trekken bestreken is een mer à boire. Ieder onderdeel biedt stof tot nadenken. Er zullen ongetwijfeld details zijn waarover ruim en breed gepraat en geschreven zal worden. Doch de gehele tendenz is, dunkt ons, er een van hartelijk medeleven met Curaçao's wensen op allerlei terrein. Medeleven en begrip. Het zou ons verwonderen, wanneer dit beknopte, klare en eenvoudig-menselijke stuk niet globaal naar het hart der Curaçaonaars was. Wij spraken er, terloops, dr. da Costa Gomez, die nu in Nederland toeft, over. Hij bleek tevreden te zijn in grote lijnen. Wanneer Gomez dat is, zal het grootste deel van Curaçao's bevolking dat óók zijn. Wij mogen dit constateren met enige schuchterheid. Heeft niet onlangs de goede Amigoe di Curaçao ons verweten „legenden” te weven om de tengere schouders van de meester-doktor? Wij gaan nóg gebukt onder dit verwijt. Vandaar onze schuchterheid.

Politiek

Het rapport kunnen wij niet alinea na alinea gaan volgen. Dat zal uiteraard wel in de West worden gedaan. Alleen enkele hoofdpunten worden hier belicht. Het voornaamste deel lijkt ons de „conclusie in politicus”: de Commissie ziet geen redenen, die zouden kunnen pleiten tegen de spoedige verwezenlijking van de toegezegde hervormingen, die Suriname en de Nederlandse Antillen zullen verheffen tot volledige deelgenoten in het Koninkrijk. Dit is de kern der zaak.

Van verraste verheugenis over deze commissoriale constatering zal geen reden zijn. Zij werd ten volle verwacht, omdat zij vanzelf spreekt na de befaamde Koninklijke toezegging, in 1942 gedaan en na de Linggadjati's. Doch nu is de cardo questionis: Wanneer? Wannéer is die spoedige verwezenlijking? Zo snel mogelijk, hoopt Curaçao. Dit is de voornaamste rede van Gomez' verblijf in Den Haag. Dáárvoor wordt gewerkt in zijn kamer in de Lange Houtstraat no. 18. De andere doeleinden van zijn verblijf, hoe verscheiden en veelvuldig ook, hangen hiermede samen; zijn er uitvloeisel van. En van deze snelheid zal de voldoening van de grote meerderheid der Curaçaonaars afhangen. Dan kan Gomez' autonomiefonds in werking treden, waartoe zelfs vele zijner politieke tegenvoetters grotelijks hebben bijgedragen. Dan kan ook de voorbereiding beginnen van de interne decentralisatie, de bestuursvernieuwing, die dan ook verkiezing van een nieuw Statencollege (met vele andere zaken) zal meebrengen. Voor die verkiezing worden nu reeds verrassingen in petto gehouden.

Andere punten

Van de andere punten in het rapport vermeld, of liever: aangeroerd worde vermeld de constateringen: dat de r.k. partij elke gedachte aan het losmaken van Curaçao uit het Nederlandse Staatsverband verwerpt; dat dr. da Costa Gomez „alleen staat” in zijn wens naar een verkozen „Staatshoofd”; dat in Curaçao wordt betreurd dat geen Curaçaose waarnemers bij de besprekingen in Indonesië aanwezig zijn geweest; dat men verbetering van de haven-outillage, versteviging van de handelsbetrekkingen, verbetering van de woningtoestanden, het kweken van nieuwe welvaartsbronnen (met behulp van Nederland) wenst; dat een andere deviezenpolitiek verlangd wordt omdat de huidige de handel remt; dat de praktijks (zestien in getal, nu) de toeneming van hun aantal zorgen baart en dat volgens deze het Nederlandse gerucht dat dit beroep in Curaçao zo winstgevend is, een onjuist gerucht is.

Over het onderwijs in Curaçao is de Commissie heel wat beter te spreken dan over dat in Suriname. (Het onderwijs budget liep omhoog van f 800.000,— in 1933 tot f 2.400.000,— in 1945. In totaal vindt men in Curaçao 90 onderwijsinrichtingen met 500 leerkrachten (waarvan 175 uit Nederland; 125 uit Suriname en slechts 40 procent uit Curaçao zelf afkomstig zijn). De Com-

missie zou echter groter aandacht geschonken wensen te zien aan het vakonderwijs en zij wenst een kweekschool voor onderwijzers.

Een héél belangrijke regel uit het rapport is deze: „Op cultureel gebied trof de Commissie het gebrek aan toevoer van Nederlandse cultuurgoederen in elke verschijningsvorm”. (Wat ons betreft is dit de belangrijkste zinsnede uit het ganse rapport; de sleutel tot vele, tot de meeste problemen).

Ruime aandacht wordt gewijd aan de specifiek Arubaanse wensen: financieel zelfbeschikkingsrecht voor dit eiland evenals autonomie en zelfbestuur ten aanzien van inwendige (Antillische) aangelegenheden.

De Arubaanse handelsvereniging dringt aan op naturalisatie (tot Nederlands onderdaan) van verschillende harer Pools-Joodse leden. Er zijn er, die reeds twintig jaar op Aruba verblijven.

Conclusie der commissie (die door ieder weldenkende zal worden onderschreven): dat aan Aruba een status worde gegeven, waardoor het eiland zijn eigen zaken in eigen sfeer binnen het verband van het gebiedsdeel zal kunnen regelen. En: bij het ontwerpen van een welvaartsplan voor de Nederlandse Antillen zou ook aan Aruba de nodige aandacht moeten worden besteed.

Over de kleine Bovenwinden constateert de Commissie weinig opbeurends. Dat kan ook niet anders. Er is weinig initiatief en de bevolking sterft uit. Wat zou men zeggen over de opnemings, de vestiging van „displaced persons” dáár? Zou dat die drie kleintjes niet zeer ten goede komen? Dat zijn maar vragen onzerzijds. Maar wij hebben enige redenen aan te nemen dat deze vragen, door zeker initiatief, binnen niet al te lange tijd wellicht tastbaar-reëel zullen worden. Straw in the wind....

Wij hebben nog wel wat meer te zeggen naar aanleiding van dit rapport. Om onze tweewekelijkse kroniek niet te eenzijdig te maken, zullen wij dat in het volgende nummer doen. Het rapport getuigt van het feit dat de Commissie goed heeft rondgekeken. Niettemin is het naar onze smaak wel zeer globaal. En houdt het zich hier op met inlichtende constateringen van feiten en toestanden die de kenner dezer landen bekend zijn dan met de inzichten der Commissie. Het is meer een reisverslag (hoe nauwkeurig en interessant ook) dan een handleiding.

Publiciteit

De hoofdredacteur van de Amigoe zou niet erg in zijn nopjes zijn wanneer hij nu kon constateren, hoezeer met de komst in Nederland van da Costa Gomez in Nederland de „legende-vorming” omtrent deze alweer is toegenomen. Het is wel merkwaardig hoezeer „de meester-doctor” de aandacht heeft van de Nederlandse pers. Dat is voor een deel aan belangstelling voor Curaçao-op-zichzelf te danken, doch voor een (ons dunkt: groter) deel aan zijn persoonlijkheid. Talrijke beschouwingen zijn hem in tal van bladen gewijd. Ook zij, die zich niet tot de medestanders van Gomez rekenen te behoren, mogen beseffen dat de publiciteit hem gewijd, Curaçao in zijn geheel ten goede komen.

Allerlei

De Commissie-Hoogeveen heeft hare tijdelijke zetel verplaatst van Den Haag (Des Indes) naar Amsterdam (Victoria). De heren zijn tevreden over het verloop en het voorlopige resultaat hunner werkzaamheden.... De heer Alfred Senior, bankier en oud-lid der Staten van Curaçao, is op het ogenblik ook in Nederland; hij is op familiebezoek.... Monseigneur P. I. Verriet, de Apostolische vicaris, is weer ingestort en in het Elisabeth gasthuis opgenomen.... Men noemt namen van hen die het Gouverneurschap van Curaçao ambiëren, doch juist hùn geeft men geen kans.... Een doctor in de wijsbegeerte is benoemd tot.... onderwijzer op Curaçao.... Er komt een „Autonomiehuis” in Willemstad, dicht bij de woning van dr. da Costa Gomez.... Arts Chr. Engels, mede-oprichter van het letterkundig blad De Stoep, verdienstelijk poëet, schilder, pianist komt naar Nederland.... de aankomst en beaardiging van het stoffelijk overschot van de jonge Arubaanse held Boy Ecury is een grootse, indrukwekkende en ontroerende plechtigheid geworden.... H.M.'s Van Speyck is nu in Curaçao gestationneerd.... de firma Nederhorst heeft het Wilhelminadok van de C.P.I.M. in beheer overgenomen. Deze firma is in de loop der jaren, na „de olie” het grootste bedrijf van Curaçao geworden, met ongeveer 1500 werknemers.... Wij lezen het jaarverslag van het Wit-Gele Kruis in Curaçao. Deze vereniging doet prachtig werk onder bezielende leiding.... De afdeling Nederlandse Antillen van het Algemeen Nederlands Verbond overweegt de her-oprichting van haar „oorlogsorgaan” Neerlandia, natuurlijk onder leiding van de geestdriftige Willem Meijer.

EL.

VERENIGINGSNIEUWS

HOOFDBESTUURSVERGADERING.

Op 25 April werd in het gebouw Caland West te Rotterdam de hoofdbestuursvergadering gehouden, waar de algemeen voorzitter, de heer Ch. J. I. M. Welter, een rede hield, welke men in dit blad vermeld vindt.

Vervolgens werd behandeld:

de reorganisatie van het orgaan.

Besloten werd ons orgaan zodanig te reorganiseren, dat er een sterker propagandistische werking voor onze vereniging van mag worden verwacht. Er zal een aantrekkelijke omslag komen, terwijl de advertentie-exploitatie zal worden gereorganiseerd. Voor dit alles wordt een overeenkomst aangegaan met de heer J. Smit, directeur van Smit's Advies en Service-bureau te Amsterdam.

Goedkeuring der financiële stukken over 1946.

Deze stukken geven geen aanleiding tot opmerkingen en worden goedgekeurd.

Nieuwe samenstelling van het hoofdbestuur.

Besloten wordt, dat overeenkomstig de bepalingen van art. 9 lid 2 der gewijzigde statuten de na te noemen personen zitting hebben in het hoofdbestuur.

a. de voorzitters der afdelingen, welke ledental 2 jaren achtereen op 1 Januari tenminste 150 leden bedroeg;

b. de voorzitters der afdelingen Maastricht, Delft, Enschedé en Ede, dat zijn de afdelingen met minder dan 150 leden, welke ledental de 150 het dichtst nabij komt;

c. de vertegenwoordiger van de afdeling Suriname;

d. de Heren W. R. Menkman, Ir. M. H. C. Vreede, Mr. G. H. Eskes en J. C. de Vos;

e. de algemeen voorzitter, ondervoorzitter, secretaris en penningmeester(esse).

Deze nieuwe samenstelling zal ter goedkeuring aan de a.s. algemene vergadering worden voorgelegd.

De voorzitter deelt nog mede, dat een nieuwe afdeling Roermond is opgericht op 22 April j.l., welke bestuur bestaat uit: Mevr. J. Bouman-der Kinderen, voorzitster; Mevr. C. Lemmens-Voorheul, onder-voorzitster; Mej. E. Janssen, secretaresse; H. G. J. M. Witlox, penningmeester; Dr. A. M. Valetton, bestuurslid.

Het hoofdbestuur hecht hieraan zijn goedkeuring (vgl. art. 23 van het nieuwe huishoudelijk reglement).

Herbenoeming van de Heren van Peski, Menkman en Vreede.

Besloten wordt genoemde heren, die, ingevolge het bepaalde van art. 14 sub 1 van het nieuwe huishoudelijk reglement aftreden, als lid van het hoofdbestuur en direct herkiesbaar zijn, voor te dragen bij de a.s. algemene vergadering voor herbenoeming. Voorts wordt de Heer Vreede benoemd tot lid van de Studiecommissie, ingevolge het bepaalde van art. 4 sub a 1 van het Reglement van de Studie-commissie van de Koninklijke Vereniging „Oost en West“.

De notulen van de hoofdbestuursvergadering van 10 October 1946 worden goedgekeurd.

Tenslotte wordt nog besloten op Vrijdag 20 Juni a.s. om 11 uur v.m. de jaarlijkse algemene vergadering te houden aan boord van een stoomschip van een der Rotterdamse Stoomvaartmaatschappijen, dat gemeerd zal liggen aan de Oosterkade bij het Maasstation. Dit vaartuig zal om 12 uur afvaren naar de Hoek van Holland en om 4 uur n.m. wederom gemeerd liggen aan de Oosterkade.

Na rondvraag en sluiting der vergadering werd aan de leden van het hoofdbestuur een lunch aangeboden, waarbij mede aanzat Prof. G. Gonggrijp, hoogleraar te Rotterdam, die een belangwekkende rede hield, welke door de aanwezigen zeer gewaardeerd werd.

AFDELING 'T GOOL.

Voor de afdeling trad 17 April jl. in „Gooiland“ op Mevrouw Surya Thirte met Javaanse, Hindoe-Javaanse en Balische dansen, die werden toegelicht en begeleid door passende muziek. De opgekomen leden waren buitengewoon enthousiast over het genotene op deze avond van verheven kunst. Het is dan ook erg jammer, dat zovelen deze voorstelling niet hebben bijgewoond.

AFDELING SCHIEDAM.

Raden S. Hardjodirenggo trad op 24 April jl. voor de afdeling Schiedam (in samenwerking met twee andere verenigingen) op, in een door hem genoemde „Javaanse culturele avond“.

De avond bracht een boeiende en sprekende uitbeelding van een aan het merendeel der aanwezigen onbekend kunstleven, dat voor hen vorm en kleur kreeg. Het publiek in de volle zaal toonde zich uitermate dankbaar voor het gebodene. De burgemeester van Schiedam woonde de voorstelling bij.

GEEN REPRESAILLES

Door de R.V.D. en „Kementarian Penerangan“ is het volgende gezamenlijke communiqué uitgegeven:

„Nu door de totstandkoming van de overeenkomst van Linggadjati een einde is gemaakt aan de toestand van conflict tussen Nederland en de Republiek Indonesia, is het noodzakelijk om iedere gedachte aan wraak of represailles over en weer weg te nemen en door een doelbewust en krachtig beleid een einde te maken aan de vrees, die bij velen nog voor dergelijke maatregelen bestaat. Ook de vele vraagstukken, welke gezamenlijk moeten worden opgelost, kunnen alleen zulk een oplossing vinden in een sfeer van vriendschap en vertrouwen. Daarom geven de Commissie-Generaal en de Delegatie van de Republiek de volgende gemeenschappelijke verklaring uit:

Niemand zal worden vervolgd of op andere wijze gelaedeerd (benadeeld), omdat hij zich heeft aangesloten bij een der partijen of zich onder de bescherming van een der partijen heeft gesteld. De Nederlands-Indische Regering en de Regering van Republiek zullen de naleving van deze verklaring met alle kracht bevorderen en tegen overtreding met alle gestrengheid optreden. Ook zal aan beide zijden al het mogelijke worden gedaan om hen, die van hun deelneming aan de politieke strijd het slachtoffer zijn geworden, in vrijheid te stellen of op te sporen indien zij door onverantwoordelijke elementen mochten zijn ontvoerd en worden gevangen gehouden“.

Mogen wij nu aannemen, dat metterdaad binnen enkele weken ALLE nog steeds in de kampen op Republikeins gebied wederrechtelijk vastgehouden GEVANGENEN worden vrijgelaten?

Mogen wij aannemen, dat thans een einde komt aan de schande, dat nog altijd VELE duizenden Nederlanders, mannen, vrouwen en kinderen, in concentratiekampen blijven opgesloten?

Mogen wij verwachten, dat deze slachtoffers der terreur thans EINDELIJK bevrijd worden.

AZIATISCH PROGRAM VAN ACTIE.

De Vietnamese en de Indonesische delegatie bij de conferentie voor Aziatische betrekkingen, die te New Delhi bijeen was, hebben een program van vijf punten voor gezamenlijke actie van de Aziatische landen ter bestrijding van het koloniale stelsel. De voorstellen luiden:

1. De Aziatische landen, die lid zijn van de V.N. moeten de kwestie der koloniale volkeren in het algemeen en die van Vietnam in het bijzonder op de agenda van de Veiligheidsraad plaatsen;

2. De Aziatische landen zullen de regering van Indonesië en Vietnam erkennen;

3. De Aziatische landen moeten de ontruiming van hun gebied door buitenlandse troepen weten af te dwingen;

4. De Aziatische volken mogen versterking van imperialistische troepen in Vietnam, Indonesië en andere gebieden niet tolereren;

5. De Aziatische naties zullen missies voor medische hulp naar elk slagveld sturen, waar „de strijd tegen het imperialisme in letterlijken zin wordt gevoerd, d.w.z. Indonesië en Vietnam“.

Aan ons het oordeel niet. Maar het doet, zacht gefluisterd, ietwat wonderlijk aan, dat woordvoerders uit Indië, nadat daar Linggadjati ondertekend werd, in de vreemde nog acties be-ramen tegen het „imperialisme“ in Indonesië. . . .

De Koninklijke Vereniging „Oost en West“ vraagt een

ACCURATE FLINKE JONGEN

leeft. 18-20 jaar (ook gepensioneerde, niet boven 50 j.)

om een adressemachine te bedienen en lichte bezigheden te verrichten. Beginsalaris f 100.— per maand, Zaterdag vrij. Brieven aan het Algemeen Secretariaat, Dr. Kuyperstraat 5, Den Haag.

Boeken over Indië

De landbouw in de Indische archipel. Onder redactie van dr. C. J. J. van Hall en C. v. d. Koppel. Uitg. W. van Hoeve, 's-Gravenhage. Deel I f 17.50.

Er behoort ongetwijfeld moed toe, zo van de medewerkers als van de uitgever, om in deze bewogen tijd het licht te doen zien aan een standaardwerk over Indië als dat, waarvan het eerste deel thans voor ons ligt. De samenstellers vertellen, hoe de plannen voor dit boek om het gehele gebied van de tropische landbouw te beschrijven, reeds in de oorlog zijn opgekomen. In oorlogstijd werd het werk voorbereid. „Wij zullen niet vergeten”, aldus dr. Van Hall en zijn mede-auteur, C. v. d. Koppel, „hoe op een donkere avond midden in de winter nog juist vóór het voorgeschreven sluitingsuur van 8 uur een onzer medewerkers voor ons stond, na 55 km afgelegd te hebben, naast zijn fiets lopende, die zwaarbeladen was met voedingsmiddelen en... met zijn manuscript. Wij zullen evenmin vergeten hoe een ander, na vijf maal van woning tot woning te zijn verjaagd, toch zijn verhandeling voor ons boek had weten te voltooien en te redden”. Even grote dankbaarheid voelen wij voor de twee schrijvers, van wie de een al zijn aantekeningen verloor bij een bombardement en de ander zijn manuscript als „Staatsgefährlich” in beslag zag genomen, maar die beiden welgemoed opnieuw aan het werk togen. Ook de uitgever zijn vele moeilijkheden niet bespaard. Het gehele manuscript van dit eerste deel heeft maanden tussen de puinhopen van Wageningen gelegen, voor het daar, verregend en gehavend, werd teruggevonden.

De inleiders herdenken vier medewerkers: Dr. G. J. Vink, overleden; Ir. J. v. d. Poel, slachtoffer van een bombardement te Wageningen; Dr. J. Th. de Haan, getroffen door een bij Deventer ontploft V-wapen; en S. Bastiaans, die in dienst van het vaderland het leven liet voor het vuurpeleton.

Al deze moeite en al deze arbeid wordt voorshands bekroond door de verschijning van dit eerste deel, het eerste van een drietal, waarin de landbouw in de Indische Archipel een zo veelzijdige, deskundige en volledige behandeling zal vinden als tot dusver in geen enkel boekwerk het geval was.

Dit eerste deel begint met een uiterst belangwekkend hoofdstuk over de bodem. Het is, men zou bijna zeggen: natuurlijk, geschreven door Prof. Dr. E. C. J. Mohr, die de bodemprocessen, het bodemklimaat, het bodemtype van Indië behandelt zomede de maatregelen tot behoud en verbetering. Vooral deze laatste verdient na de verwoestende bezettingsjaren wel alle aandacht.

Evenzeer van inleidend karakter is het hoofdstuk over het klimaat, door Dr. C. Braak, terwijl tot die inleiding mede gerekend moeten worden de hoofdstukken *Capita selecta* uit de algemene plantenteelt, door Dr. Ir. J. G. Ossewaarde, en Prof. Dr. Ir. S. J. Wellensiek, zomede dat over irrigatie door J. Th. Metzelaar.

Met hoofdstukken van Dr. G. J. Vink over bedrijfseconomie van de bevolkingslandbouw, van Prof. Mr. G. J. Nolst Trenite over agrarische regelingen, van Mr. Cecile Rothe over arbeidstoestanden in de landbouw, van Dr. G. Leurink over veeteelt en van C. v. d. Koppel met statistische gegevens wordt dit eerste, algemene gedeelte besloten.

In de twee volgende delen, zo vernemen wij, zullen behandeld worden de voedingsgewassen, de genotmiddelen, de specerijen, de geneesmiddelen, de vezelgewassen en andere industriële gewassen. Alle door de deskundigste medewerkers, wier gegeven veelal door tal van berichten uit Indië tot diep in het jaar 1946 zijn aangevuld.

Reeds dit eerste deel schept de zekerheid dat hierover het agrarische werk in de Indische Archipel een standaardwerk aan het verschijnen is, hetwelk wij tot dusver ontbeerden. Wij weten niet wat van dit alles zal blijven bestaan. Wij weten niet hoelang het duren zal eer de grote arbeid op landbouwgebied in Indië hervat zal kunnen worden. Wij weten zelfs niet of het onder de nieuwe verhoudingen mogelijk zal zijn de grond van Indië de rijkdommen te doen voortbrengen, welke tot 1942 in toenemende mate welvaart brachten.

Hoe dit ook zij: in het verschijnen van dit indrukwekkend getuigenis van bekwaamheid, wetenschap, toewijding en ondernemingsgeest mogen wij ons oprecht verheugen. Uitgever en auteurs komt een woord van hulde toe.

Mary Pos: *Werkelijkheid op Bali*. Uitg. W. van Hoeve, den Haag. f 2.95.

Bali is niet alleen een der meest bezochte maar ook het meest beschreven eiland van de Indische Archipel. Bali is bezocht door schrijvers en dichters, tekenaars en schilders, kunstenaars en geleerden. Over Bali zijn voortreffelijke boeken verscheenen van Nederlanders, Engelsen, ja zelfs van Duitsers. Nog onlangs verscheen een boek vol foto's van een Zwitser, waarin de Balische foto's stuk voor stuk ware kunstwerken zijn. Er is over Bali geschreven met liefde, met eerbied, met bewondering en met een grote mate van deskundigheid. Er bestaat, kort gezegd een ruime en voor een deel voortreffelijke Bali-literatuur. Waartoe het nodig was in deze tijd over datzelfde Bali een boekje te doen verschijnen, dat in onbenullige oppervlakkigheid, in het gebruik van afgezaagde clichés en versleten beelden zijn gelijke niet heeft, valt moeilijk te begrijpen. De illustraties zijn iets minder onbenullig dan het proza, maar toch ook nog wel zo slecht dat de eenvoudigste Balische tekenaar er zich diep voor zou schamen. Een betreurenswaardig boekje.

Mr. C. Binnerts: „Alles is in orde, heren!” Uitg. Swets en Zeitlinger, Amsterdam.

Aan de beschrijvingen van het leven in gevangenkampen in Indië tijdens de Japanse bezetting is weer een nieuwe toegevoegd. Er kunnen nooit genoeg van deze boeken verschijnen. Er zijn ook reeds vrij talrijke beschrijvingen van het leven in Indië in de Japanse periode verschenen. Men heeft wel eens opgemerkt, dat zich daaronder niet bevindt het grote aangrijpende boek, hetwelk ons de verschrikkingen, het leed en de heldenmoed van die tijd onvergetelijk zou schilderen. Maar waarschijnlijk is de tijd voor dit kunstwerk nog lang niet aangebroken. Het zal misschien over tien of wellicht over twintig jaar pas verschijnen. Alle boeken, alle verhalen en alle vertellingen echter, die over dit tijdperk het licht zien, vormen samen de bouwstenen voor de historie.

Het boekje van Mr. Binnerts vormt een bescheiden bijdrage. Het heeft geen enkele pretentie, maar wel een eigen karakter. Het brengt geen epos, maar wel een eigen geluid. Het geeft slechts een beeld van afschuwelijk kampeven op één bepaald eiland — Flores — en dat nog maar gedurende een paar jaar. Het verzacht niets, het streeft niet naar enig zweem van literaire verfraaiing, het bevat hier en daar zeer ruwe taal. Het is niettemin een opmerkelijk boekje, dat men in de reeks verhalen en beschrijvingen uit de Japanse bezettingstijd niet zou willen missen. In de inleiding vertelt de schrijver hoe hij aan zijn titel kwam. Er was in het kamp een man, die zelfs onder de meest benarde omstandigheden koel nuchter en vol objectiverende humor bleef. Het was een man die weinig zei. De schrijver lag een week naast hem en zag hem nog voor zich zoals hij op een middag de barak binnenkwam, het gezicht rood van het bloed, dat uit een hoofdwond stroomde, gevolg van een meningsverschil met een der Koreaanse bewakers. Toen, met een zakdoek het bloed uit zijn ogen wrijvende, sprak hij — even uitdagend maar toch uiterst beheerst van blik en van gebaar — de woorden, die als titel voor dit boek genomen zijn: „Alles is in orde, heren...”

Hij heeft Flores overleefd, en is in September 1944 met een transport van Java, dat getorpedeerd werd, verdronken. Iets van zijn distantiërende humor, teken van een onbuigzamen geest vindt men in dit boekje van Mr. C. Binnerts terug.

Abraham Exodus: *Mannen van buiten*. Uitg. De Gulden Pers, Haarlem.

De schetsen, in dit bundeltje verzameld, zijn verschenen in een Indisch dagblad tussen de jaren 1924 en 1930. Leest men ze in deze tijd en denkt men daarbij onvoorzichtigerwijze aan hetgeen zich thans in diezelfde streken afspeelt, dan konden zij een eeuw geleden zijn geschreven. De verhalen van Abraham Exodus beginnen een soort monument te vormen. Een monument voor de man — van — buiten, de pionier — officier, ambtenaar en particulier, die onder moeilijke omstandigheden op eigen kracht, inzicht en durf aangewezen, het grote werk der opening en der pacificatie van Indië's buitengewesten hebben verricht. Groot werk. Mannenwerk. Werk, dat thans is afgebroken. Er is een grote kans, dat het nooit zal worden hervat en nimmer wordt voltooid. Wie dit boekje leest, zal ook in de grappen, ook in de anecdotes, ook in de humor en in de spot iets van de herinnering horen klinken aan het werk van stevige mannen in een betere tijd.

NEDERLANDSCH
INDISCHE **HANDELSBANK**, N.V.

AMSTERDAM - Singel 250
ROTTERDAM - Mathenesserlaan 235
's-GRAVENHAGE - L. Vijverberg 11

**Behartiging van
Uw belangen
in Indië en het
Verre Oosten**

DEVIEZENBANK

Oost - West

**KOLEN
KEMELING**

ZIJN 'T BEST

Laan van Meerdervoort 382, Tel. 333243
Anth. Heinsiusstraat 36, Telefoon 550811
Ruychaverstraat 1, Telefoon 554775

Bij de **UITGEVERIJ W. VAN HOEVE**
te 's-Gravenhage, verscheen **DEEL I** van :

De Landbouw in de Indische Archipel

onder redactie van Dr C. J. J. van Hall en C. v. d. Koppel
Een nieuw samenvattend werk over de landbouw in al
zijn onderdelen, dat voorziet in een lang gevoelde be-
hoefte; geschreven door de beste deskundigen en geheel
up-to-date.

Prijs van het complete werk (drie delen) pl.m. f 67,50

Prijs van Deel I f 17.50

BIJ UW BOEKHANDELAAR VERKRIJGBAAR

Vraagt een prospectus.

MIDDENSTANDSDIPLOMA. 52 eenvoudige, glashel-
dere schriftelijke lessen. Uitv. correctie van huiswerk.
Eigen tentamens. Universitair gevormde cursusleiders.
Bij niet slagen geld terug. Cursusgeld contant f 70.— of
f 6.50 per 4 lessen. Wacht niet. Meldt U onmiddellijk
aan, dan kunt U in Maart 1947 nog examen doen.

Garage-monteur

(Bovag eischen)

Motorrijwiel-techniek

voor iederen motorrijder

Hoogere Alg. Ontwikkeling

2 j. 104 lessen, 13 vakken

Muziekgeschiedenis

10 fraaie lessen

Relaties maken

nieuwe Amerikaanse
cursus, 10 lessen

Sexuologie

wetenschappelijke cur-
sus o.l.v. arts. Alleen
voor volwassenen.
10 lesdictaten

Beleefdheidsleer

onze succes-cursus
10 lessen. f 10.—

Gelaatsverzorging

de cursus voor iedere
vrouw

Nationale Volks Universiteit - Haagse Onderwijs Instellingen
Willem de Zwijgerlaan 38, Den Haag. **VRAAGT PROSPECTUS**

Tijdschriften voor Indië

Het hoofdbestuur van het Ned. Rode Kruis doet een beroep op
U ten behoeve van Uw land- en rijksgenoten in het verre
Oosten, die dringend behoefte hebben aan recente lectuur.
Helpt hen door een abonnement op dit blad af te sluiten
(door f 6.— te storten op gironummer 14574 van Oost en West)
ten name van de afd. BARK, Hoofdbestuur van het Ned. Rode
Kruis, Den Haag, dat voor onmiddellijke doorzending zorg draagt.
Adressering aan particulieren in Indië is niet mogelijk.

MESKER

PARKSTRAAT 10 - DEN HAAG

WONINGINRICHTING
BINNENHUISARCHITECTUUR

ER IS
MAAR
ÉÉN

Klokken-Dokter

in Den Haag, **RUYSDAELSTRAAT 72-129**

met de *grootste reparatie-inrichting*

op het gebied van antieke klokken

zoals: staande klokken met en zonder speel-
werk, Engelsche tafelklokken met maan en
datum, Friesche klokken, stoel- en staart-
klokken met en zonder maan en datum,
scheepjes enz.

Met de meest moderne uurwerken het aangewezen adres

ALLE ONDERDEELEN VOORRADIG

Telefoon
2 nummers
33.38.69
33.79.26

Unox

fijnste
vleeschwaren

UAT 0365

Engageert voor Uw Voorstellingen, Feesten, Partijen, het

„Musica Cabaret” van „MARTIN RIJKEN”

Uitsluitend prominente Ned. artisten en musici
Verstrekt U vrijblijvend alle gewenste inlichtingen

MARTIN RIJKEN

Artist en Ondernemer, Nieuwe Binnenweg 346b
ROTTERDAM (West) Telefoon 30126 (K 1800)

Programma's in iedere prijs en genre

J. & K. SMIT'S | Scheepswerven
KINDERDIJK | Machinefabrieken

Baggermaterieel

Goud- en Tinmolens

Zeesleepboten

Vracht- en Passagiersschepen

Stoommachines

Scheeps- en Landketels

SMIT-M. A. N.

DIESELMOTOREN

Rotterdamsche Bankvereniging

*Een sterke schakel
in het Binnen- en Buitenlandsch
Betalingsverkeer*

210 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

„Snatager” Bureau voor
Recherche en Informatie
's-Gravenhage

**INFORMATIES EN NASPORINGEN
OP ELK GEBIED**

Stationsweg 133c, Telefoon 116510—110565

Bij Uw bezoek
aan Rotterdam

„L' Ambassadeur”

ROCHUSSENSTRAAT 172
Cor van Eck

Stichting Indische Documenten